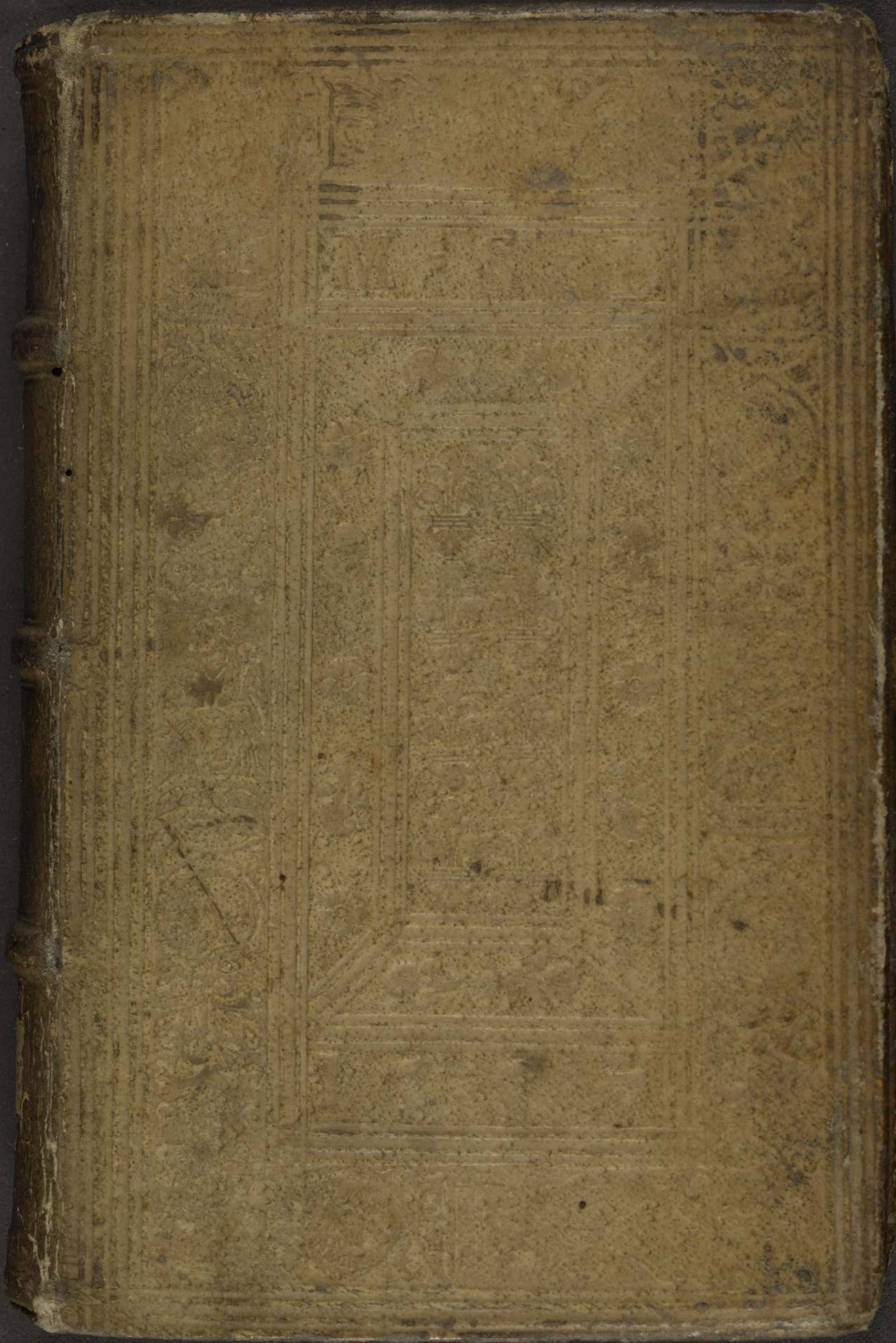

Richard C. Kessler
Reformation
Collection

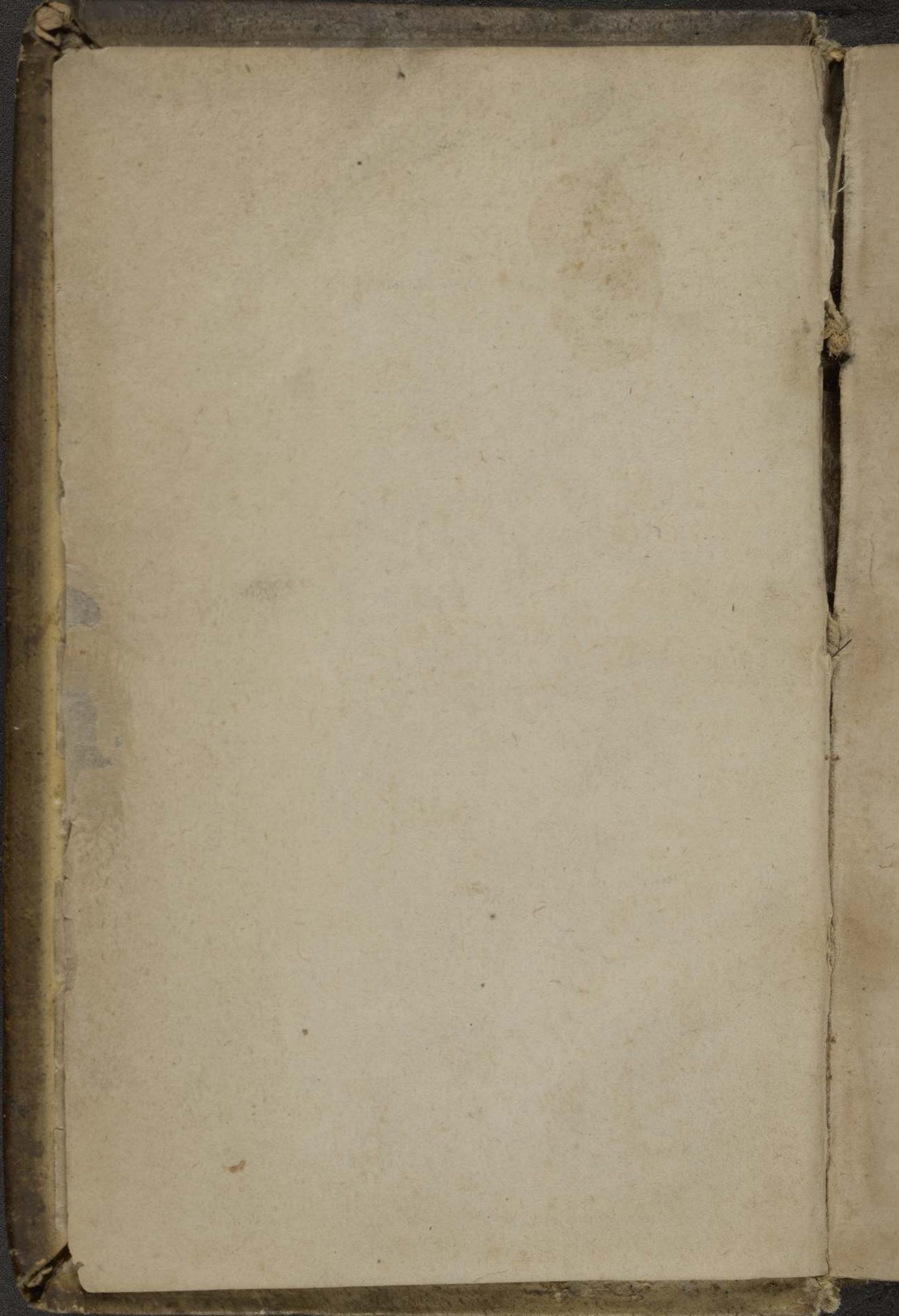
Pitts Theology Library
Emory University
M C M L X X X V I I

W. B. 11
W. B. des
auth. V. S.
Emory, Pa. 1111 7/6

11

PITTS
THEOLOGY
LIBRARY

EMORY UNIVERSITY
ATLANTA, GEORGIA 30322

DE ORIGINE
ET AVTORITATE
VERBI DEI,

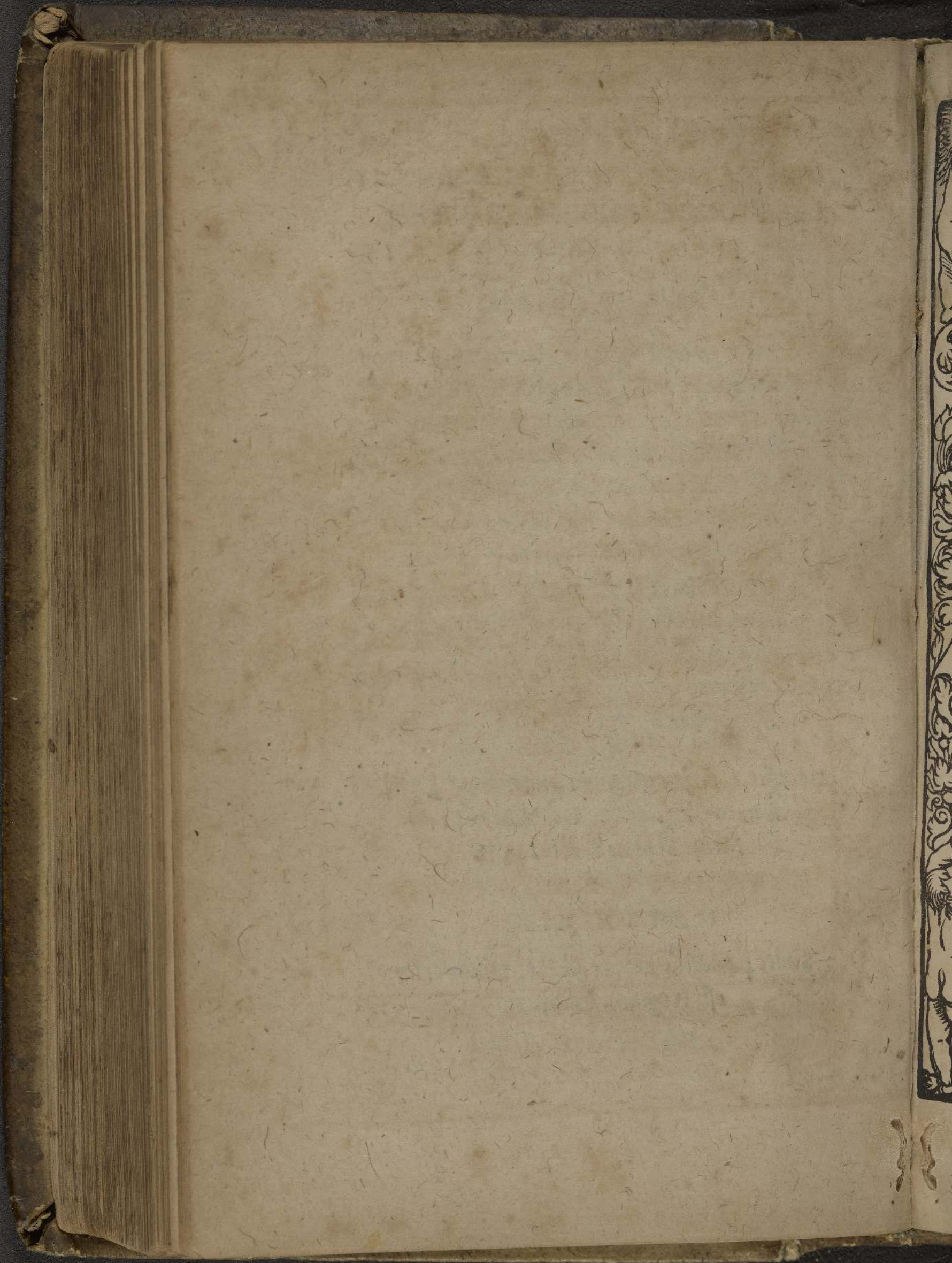
ET QVAE PONTIFICVM,
Patrum et Conciliorũ sit autoritas:
Admonitio, hoc tempore, quo
iterum de Concilio con-
gregando agitur, ual-
de necessaria.

RECONGNITA ET AVCTA.
ADDITVS EST CATALO-
gus Doctorum Ecclesiae Dei, à mundi ini-
tio, usque ad haec tempora.

AVTORE
Georgio Maiore.

VVITTEBERGAE
EX OFFICINA IOANNIS
LVFFT.

1 5 5 6.

GENEROSIS AC
NOBILIBVS DOMINIS
Ioanni Gorinski, Thomæ Okun,
Ioanni ac Michaeli Ra-
dzieiowski.

MAGNIFICORVM AC GE-
nerosifs. Dominorum D. Petri Go-
rinski à Gorinin, D. Petri Okun à Gro-
dzisko, D. Nicolai Radzieiowski à Ra-
dzieiowicze. Palatini, Castellano-
rum ac Capitaneorum &c. Fi-
lius, S. D. Georgius Ma-
ior Theologiæ
Doctor.

Ineffabilis Dei bo-
nitas est, quod se non
modo in creatione re-
rum, sed & per Filium
æternam imaginem su-
am, qui solus Patrem, &
eius arcanam uolunta-
tem nouit, generi humano patefecit, sicut
scriptum est, Deum nemo uidit un-
quam, Unigenitus filius, qui est in sinu
Patris, ipse enarrauit. Deum enim, ut

P R Æ F A T I O.

Ireneus inquit, nemo cognoscere potest, nisi Deo docente.

Ideo Deus pater, ut à genere humano cognosceretur, & recte coleretur & inuocaretur, λόγον Deum filium ab initio generi humano semper adesse uoluit, tanquam Doctorem, qui Patrem reuelaret, ita affuit Adæ, Nohæ, Abrahæ, Isaac, Iacob, Mose & alijs sanctis patribus, cum quibus sepe ipse filius Dei locutus est, De hac patefactione Dei, quæ per filium fit, hæc Irenæi uerba sunt lib. 4. cap. 14.

Omnia filius administrans Patri, perficit ab initio usq; ad finem, & sine illo, nemo potest cognoscere Deum. Agnitio enim Patris filius, agnitio autem filij in Patre, & per Filium reuelata, & propter hoc Dominus dicebat, Nemo cognoscit filium, nisi Pater, neq; Patrem nisi Filius, & quibuscunq; Filius reuelauerit. Reuelauerit enim, non solum in futurum dictum est, quasi tunc inciperet uerbum manifestare Patrem, cum de Maria natus, sed communiter per totum tempus positum est. Ab initio enim assistens Filius suo plasmati, reuelat omnibus Patrem, quibus uult, & quando uult, & quemadmodum uult Pater, & propter hoc in omnibus, & per omnia unqs Deus pa

P R Æ F A T I O.

us pater, & unum uerbum, & unus Filius, & unus Spiritus, & una fides, & salus omnibus credentibus in eum &c.

Hæc autem reuelatio Dei patris, quæ per filium ab initio facta est, fit certo uerbo, & certis testimonijs ac miraculis. Mûdus deletus aquis diluuij, Sodoma & Gomorra redactæ in cinerem, Pharaon tyrannus cum exercitu obrutus aquis maris rubri, uiri qui tres pueros in ardentem fornacem coniecerant, combusti, sunt testes hunc Deum irasci impijs, & eos horribiliter punire, quem per filium uoce & ministerio Nohe, Loth, Mose & Danielis, generi humano reuelatû impij contemnunt. Seruati in Arca Nohe, Loth cum filiabus, populus Israel in mari rubro, tres pueri in ardenti fornace sunt testes, hunc Deum exaudire preces & gemitus eorum et eos seruare, qui per filium generi humano certo uerbo & his miraculis & testimonijs reuelatur,.

Ideo scriptum est, Qui credit Filio, reuelanti scilicet patrem, habet uitam æternam, Qui uero non credit filio, non uidebit uitam, sed ira Dei manet super eum.

Verbum igitur per quod uerum & æternum Deum patrem filius reuelat,

PRÆFATIO.

lat, est uerbum traditum per Prophetas & Apostolos, in quo Verbo Filius ostendit nobis Patrem, & quæ eius sit uoluntas, & quo modo coli & inuocari uelit, ad quod uerbum ita alligata est tota Ecclesia, ut sine eo Deum neque cognoscere, neque recte inuocare aut colere possit.

Hanc unicam lucernam in tenebris huius mundi lucentem, totam Ecclesiam, ut normam & regulam uitæ & salutis sequi necesse est, sicuti inquit Propheeta: Lucerna pedibus meis uerbum tuum, & lumen semitis meis &c. Et 2. Pet. 1. Habemus firmiorem sermonem Propheticum, cui dum attenditis, ceu lucernæ apparenti in obscuro loco recte facitis, &c.

Maior igitur uerbi Dei, quam omnium Regum & Principum, Pontificum & Conciliorum, imo quam totius mundi debet esse autoritas, Qui enim à Verbo discedunt, discedunt à luce, uita & salute, Euangelium enim potentia Dei est salutem omni credenti, Per hoc uerbum enim solum & nullo alio modo Deus & colligit & seruat Ecclesiam, & ubi hoc uerbum incorruptum spargitur, ibi sola Ecclesia, sedes, & templum Dei est. Vbi hoc uerbū nō sonat, ibi nulla Ecclesia esse potest.

QVe

P R Æ F A T I O.

Q Veritur igitur, quæ Concilio-
rum & Romani pontificis sit
autoritas? Magna profecto si
Verbum habeant, Si id non habeant,
prorsus nulla autoritas in Ecclesia esse de-
bet, Imo qui aliud Euangelium docet,
etiamsi Angelus e cœlo sit, Anathema
esto.

Maiores enim (ut Augustinus inquit)
scripturæ autoritas est, quam omnis hu-
mani ingenij perspicacitas, Et præcla-
rum dictum Panormitani celebratur,
Plus credendum est vel simplici Laico,
sacram scripturam producenti, quam to-
ti simul Concilio.

Nam etsi Synodis in dijudicandis
controuersis Ecclesiasticis opus est, ta-
men ea dijudicatio non ualet propter ti-
tulos, aut personarum autoritatem seu
dignitatem, aut propter pluralitatem
suffragiorum, sed propter autoritatem
uerbi Dei, secundum quam à Deo præ-
scriptam normam seu regulam solam
Iudici Ecclesiastico pronunciandum est,
iuxta dictum Pauli, Si quis aliud Euan-
gelium docuerit, Anathema sit.

Q Vatuor autem præcipue confi-
deranda sunt in Synodis & iudi-
cijs Ecclesiasticis.

PRÆFATIO.

Primum, quibus personis commit-
tendum sit iudicium de doctrina et con-
trouersijs Ecclesiasticis.

Secundum. quæ sit regula secun-
dum quam iudicandum est.

Tertium, quomodo iudicatum ua-
leat.

Quartum, quæ sit executio.

Ac primum quidem certum est, cum
de doctrina Ecclesiæ iudicandum est, de-
ligendos esse iudices ex eo corpore & Ec-
clesia, quæ fundamentum Prophetarum
& Apostolorum profitetur & retinet,
Nam conuentus factiōnis Pontificiæ nō
sunt Synodi ueræ Ecclesiæ, sed ἀγορὰ κερ-
κώπων conuentus cercorum, ut Veteres
dicebant.

Consideretur igitur prima Syno-
dus, quæ post ascensionem Domini ad
cœlos, anno 15 Ierosolymis collecta fuit,
quibus personis commissa fuerit dijudi-
catio, Quæ norma fuerit, secundū quam
pronunciatum fuit. Tertio, quomodo
ualuerit iudicatum, & postremo, quæ
fuerit executio.

Cum ibi orta esset disceptatio, an Cir-
cumcisio & obseruatio legis Mosaicæ
esse

P R Æ F A T I O.

esset necessaria, colligitur ad huius controuersiae dijudicationem Synodus non ex ea Ecclesia, quæ in ordinaria successione esse putabatur, quæ titulum, quæ auctoritatem summam in populo habebat, cuius capita & summi pontifices Annas & Caiphas, & cum his Scribæ & Pharisæi hostes et interfectores Christi, Stephani, & Prophetarum & persecutores ueræ doctrinæ & Ecclesiæ erant, Sed ex ea, Ecclesia, quæ fundamentum Prophetarum incorruptum retinebat, & illi committitur iudicium de doctrina, non Annæ & Caiphæ, Scribis & Phariseis, Conuenerunt (inquit Lucas) Apostoli ac Presbyteri, ut dispicerent de hoc negocio.

Ita hoc tempore colloquia quidem ad illustrandam et propagandam ueram doctrinam de Deo haberi possunt cum aduersariis, sed iudicium de doctrina uera, quam ipsi nec discere, nec amplecti uolunt, & extreme oderunt ac persequuntur, minime talibus hostibus cœlestis doctrinæ in Synodis permittendum est, Et uersus uetus notus est: ΜΗΤΟΤΕ ΔΕ ΚΡΙΒΕΤΟ
 ἁδ' αὐμωναὶ ἀνδραῖς ἐάσθαι. eligendi sunt igitur ex nostra Ecclesia homines timentes Deum, quorum fides, eruditio

P R Æ F A T I O.

• in scriptis Prophetis & Apostolicis, & sapientia spectata est, & qui dono Prophetiæ & interpretationis præ cæteris ornati sunt.

In hoc cœtu dicantur ordine sententiæ, iuxta dictum Pauli, Prophetæ duo aut tres loquantur, & cæteri dijudicent, Ita in Synodo Apostolorum, duo seniores inter Apostolos, Petrus & Iacobus, dicunt ex scriptis Prophetis sententias, & Paulus ac Barnabas interfantur & ostendunt exemplis & rebus per se, in propagatione Euangelij gestis, ueram esse Petri sententiam, asserentis circumcisionem & legem Mosaicam non esse necessariam, datum esse spiritum sanctum credentibus Euangelio, etiam gentibus incircumcisis, nec Mosen seruantibus. Hos amice & placide disputantes et conferentes inter se scripta Prophetica audiunt cæteri presbyteri & tota multitudo, & huius controuersiæ sunt iudices.

Tales aliquot Synodi celebratæ sunt in nostris Ecclesijs, in quibus refutati sunt errores Anabaptistarum, Antinomorum, Osiandri & aliorum quorundam, & de tali iudicio piorum Episcoporum seu Pastorum loquitur Basilus, in-

quiens,

PRÆFATIO.

quiens: ἀλλὰ εἰσιν ἐπίσκοποι, κληῶσιν εἰς
ἀκρόασιν, ὅτι κληῖρος κατὰ πάντα τῷ θεοῦ
παροικίαν, σωαχθῆτωσαν οἱ δοκιμώτατοι, λε-
γέτω μετὰ παρηκσίας ὁ βυλόμενος, ἵνα ἔλεγα-
χος ἦ, τὸ γιγνόμενον καὶ μὴ λοιδόρια.

Secundum, quod in Synodis confide-
randum est, est norma iuxta quam
iudicandū est, Alia enim ratio est iu-
dicii politici & Ecclesiastici. Iudex poli-
ticus pronunciat, uel secundum leges
præscriptas, uel ex probabili ratione &
potest interpretari ambigua, & ualet in-
terpretatio propter auctoritatem regiam
seu prætoriam, & ui corporali tuetur &
exequitur sententiam.

At Synodus certam normam ha-
bet, cui alligata est, secundum quam
solam pronunciare potest, nec ualet sen-
tentia, nisi iuxta præscriptam regulam
fidei sit lata, nec etiam interpretatio ua-
let propter ordinis dignitatem, nec sen-
tentiam ui corporali tueri & exequi de-
bet.

Norma autem seu regula sunt libri
Prophetici, & Apostolici, & Symbola in
quibus articuli fidei breuiter compre-
hensi sunt,

Atq;

P R Æ F A T I O.

Atq; hic obseruanda sententia Chrysostomi est, in Homelia de profectu Euangelij, ubi inquit, Concilium nihil habet statuere contra uerbum Domini. Est enim error, quicquid contra sacram scripturam decernitur. Nam nugis hominum non attendendum est, sed doctrinæ Spiritus sancti.

Hanc normam seruant & Apostoli in suo Concilio, Petri sententiam confirmat Iacobus adducto testimonio ex Propheta Amos, & postea de horum duorum sententijs tota Ecclesia iudicat, & quia uident horum duorum sententias congruere cum scriptis Prophetis, fit decretum non per paucos, sed collectis omnium suffragijs, iuxta normam scriptorum Prophetarum. Sic enim refertur à Luca, Tunc placuit Apostolis & Senioribus cum tota Ecclesia &c.

Hanc normam & in Nicena Synodo seruari uoluit, pijsimus princeps Imperator Constantinus, cuius hæc uerba ad patres Concilij sunt. Euangelici libri sunt & Apostolici, antiquorumq; Prophetarum sanctiones, quæ nos erudiunt, quid de sacra lege sapiamus. Expellentes
igitur

P R Æ F A T I O.

igitur hostile certamen, ex uerbis diuinitus inspiratis, solutionem quaestionum mente percipiamus.

Tertium est, quo modo iudicatum ualeat, hoc idem in Concilio Apostolico considerandum est, quorum decretum non ideo ualeat, quod Petrus & Iacobus uiderentur esse columnæ, sed quod ipsorum sententiæ congruebant cum fundamento Prophetarum, Valet itaq; iudicatum in concilijs, non ut in iudicijs politicis, propter regiam aut prætoriam auctoritatem, sed propter fundamentum Prophetarum & Apostolorum, seu propter auctoritatem uerbi Dei, secundum quod pronunciatum est. Nam si quid contra uerbum Dei decretum est, seruanda regula Cypriani est, qui ait: Adulterinum est, impium est, sacrilegum est, quodcunq; humano furore instituitur, ut diuina uioletur dispositio. Item si quis aliud Euangelium docuerit, Anathema sit.

Quartæ questio est, de executione, Vt autem dissimilis auctoritas est iudiciorum Ecclesiasticorum & politicorum, ita quoq; dissimili

P R Æ F A T I O .

milis euentus iudiciorum est, Iudex politicus habet auctoritatem pronunciandi in causa ambigua ex probabili ratione, & habet ius exequendi sententiam ui corporali, ut finis sit litium et dissidiorum.

Sed Iudices in Ecclesia non habent auctoritatem Regiam, nec ualet sententia, nisi sit conformis præscriptæ formæ in libris Prophetis & Apostolicis & in Symbolis, nec habent ius coercendi inobedientes ui corporali, sed tantum uerbo & excommunicatione.

Etsi enim Apostoli in sua Synodo damnabant Synagogam contendentem gentibus necessariam esse circumcisionem & obseruationem legis Mosaicæ, tamen eo modo discordia non fuit extincta, sed durauit adhuc ultra annos uiginti, donec Deus ipse executor sententiæ Apostolorum, Ierosolymam cum templo, cultibus & ceremonijs Mosaicis euertit, & totam Synagogam deleuit, ostendens uerum esse decretum Apostolorum.

Ita Deus plerumq; ipse homines phariseos coercet & reprimat, & tollit dissidia, Sic Cerinthus oppressus est in Balneis, Arius ut Iudas effusus uisceribus
in la-

P R Æ F A T I O .

in latrina periit, & Arianorum, Manicheorum, Pelagianorum, & aliorum furores non armis humanis, sed tandem diuinitus deleti & sublati sunt.

Postremo, Magnifici & generosi Domini, cum ante annos sex haberentur deliberationes de cogenda Synodo, quæ postea Tridenti, sed parum feliciter inchoata est, & cum in ea quædam impia decreta edita essent, breui postea, sicut fumus dispellitur, dissipata est, edidi hanc breuem commonefactionem, quam cum sæpe excusam, nunc Typographi iterum recudere uellent, relegi libellum, & quædam addidi, & quia in inclyta gente Polonica hoc tempore singulari Dei beneficio semina Euangelij sparguntur, uolui hanc editionem uestræ Celsitudinis nomine ornare, ut adlectione huius breuis scripti, uestra gens eo facilius inuitaretur, nec à professione ueræ Apostolicæ & catholicæ Ecclesiæ Christi, insanis aduersariorum clamoribus, sese absterreri pateretur, qui cum hostes ueræ Ecclesiæ sint, hoc unum tanquam Medusæ caput nobis obijciunt, auctoritatem nempe Ecclesiæ, Pontificum, Patrum & Conciliorum,

Horum

ERÆFATIO.

Horum omnium clamoribus opponenda est VERBI DEI auctoritas, quæ maior esse debet, quam omnium hominum, imo omnium Angelorum auctoritas, sicuti Gal. 1. dicit Paulus, Si nos, aut Angelus e cœlo prædicauerit uobis Euangelium præter id quod prædicauimus, Anathema esto. Hanc autem Verbi sui lucem iterum accensam, & passim suos radios in regna orbis terrarum spargentem, & uestram Celsitudinem, & nos omnes ac totam Ecclesiam, ut seruet & protegat, æternum Patrem Domini nostri Iesu Christi toto pectore oro. VVittembergæ anno Domini 1556, die 13. Calen. Iul. quo die apud Niceam Bithyniæ urbem Synodus inchoata est, consulatu Constantini Augusti & Licinij, anno imperij Constantini 14, A Christo nato 326, in qua trecenti decem & octo Episcopi conuocati fuerunt.

DE ORIGINE ET AVTORITATE VER

BI DEI, ET QVÆ PONTI-

ficum, patrum & Conciliorum

sit autoritas, admonitio

ualde necessaria.

Aгна fuit omnibus
seculis apud omnes gentes, in
quibus studia uirtutis, uiguc=
runt, presertim optimorum,
doctissimorum & prudenti=
ssimorum hominum inquisitio,
primum, an sit Deus aliquis.

Deinde cum ex gubernatione & conseruatione
creaturarum, & multis collectis rationibus esse
deum omnium rerum conditorem fateri cogerentur,
proxima cura fuit inquirendi, quid nam illa
natura seu mens æterna omnium rerum conditrix
esset.

Et certe summis uiris, sicuti ipsorum monu=
menta testantur, neq; indagandi studium, neq; inge=
nij acrimonia ac prestantia defuit, si illa res hu=
mana sapientia inuestigari potuisset. Quia uero
ingens caligo & cæcitas ex lapsu primorum pa=
rentum nostrorum orta, illam lucem agnoscendi
dei, obscurauit, inde accidit, ut alius aquam, ali=
us ignem, alij aerem, & nescio quas res alias, de=
um esse fingerent.

B

Cum

— DE ORIGINE ET AVTO.

Cum autem sine uera cognitione, sine uero cultu & inuocatione ueri Dei, nemo saluari possit, ideo Deus aduersus has humani animi tenebras lucem uerbi sui accendit, in quo & se et suam erga nos uoluntatem orbi terrarum patefecit, & certum cultum quo coli, & quomodo inuocari uelit nobis ostendit. Hoc uerbum Filius ex sinu aeterni Patris protulit, et ipse quidem cum Patribus est locutus, & ijs uoluntatem Dei patris ostendit.

Dimde uero in sua Ecclesia & suo populo, qui huic uerbo & his diuinis promissionibus credebant, subinde alios atq; alios ordine Prophetas & Doctores excitauit, qui uel uerbi lucem obscuratam restaurarent, uel adsidua docendi cura illustrarent & propagarent.

Huius uerbi per filium Dei in Paradiso traditi, custodes, conseruatores & propagatores in Ecclesia Dei, primo fuerunt patres, Adam, Seth, Enos, Kenan, Malaleel, Jared, Hanoah, Methusalah, Lamech, Noah, Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph, qui uiua uoce posteris suis uerbum de uero Deo cognoscendo, colendo & inuocando tradiderunt.

Postea successit Moses & Prophetæ, qui uerbum à Patribus, quasi per manus traditum & uiua uoce, & scriptis Ecclesiæ proposuerunt. Neq; uerò Moses & Prophetæ à Patribus tantum uerbum Dei acceperunt, sed & filius Dei ipse sepius
Mosi

Mosi & Prophetis apparuit, & cum eis est locutus, & æterni Patris uerbum & promissionem, de missione filij liberatoris generis humani, illis in Ecclesia propagandam commisit, ac ingentibus miraculis, Ecclesiam hoc uerbum amplectentem, contra maxima pericula, contra furores Satane & mundi defendit & conseruauit.

Nouissime, ubi plenitudo temporis uenit, Verbum Filius æterni Patris, adsumpta humana carne, ipse Concionator & Redemptor humani generis de cœlo in terras uenit, & sua uoce, promissiones Patribus factas, & Prophetarum de se uaticinia, exposuit, & quæ antea quasi tecta & recondita erant, detexit ac aperuit, per sese implens Prophetarum, de se multis ante seculis, editas prophetias.

Sicuti autem ante Christi aduentum Prophetæ ad hoc diuinitus uocabantur, ut & populi errores ac peccata arguerent, atq; ad pœnitentiam errantes hortarentur, & promissione uenturi Liberatoris, agnoscentes lapsus suos erigerent, & eos docerent propter illam Dominum promissum illos esse acceptos Deo, et habere remissionem peccatorum, et donationem spiritus sancti & æternæ uitæ hereditatem. Ita & Christus filius Dei ipse uocat & eligit sibi Apostolos testes suæ resurrectionis, qui, quod Prophetæ de ipso uaticinati sunt,

DE ORIGINE ET AVTO.

sunt, suo preconio in orbe terrarum testatur, hæc iam omnia per ipsam mortuum & resuscitatum, & iam sedentem ad dextram Dei patris impleta, factam per ipsum reconciliationem Dei Patris, partam orbi terrarum salutem & uitam, modo hæc sui liberatoris ingentia beneficia agnoscat mundus, & fide ac grato pectore amplectatur.

Preterea sicuti Deus Prophetis per se uocatis, ingentia miracula addit, quibus testatur ipsorum doctrinam non esse humanam, sed à se traditam, & ipsorum uaticinijs euentus quoq; semper respondent, Ita & Apostolis datur spiritus sanctus, & adduntur miracula & prosperi ipsorum ministerio successus, ut etiam ipsis interfectis, tamen salua sit ipsorum doctrina, suus sit contra Satane & Mundi furorem cursus Euangelio, quibus miraculis & successibus in docendo testatur Deus, Apostolorum doctrinam, non ab ipsis aut ullo homine excogitatam, sed ex se ortam, & suo mandato propagari, & sic contra diabolum grassantem, diuinitus hoc Ministerium uerbi defendi & seruari.

Cum igitur Euangelij doctrina noua & nuper adeo nata, à plerisque putaretur, ne humanum inuentum existimeretur, allegant Apostoli in initio Epistolarum suarum suæ doctrinæ autorem, Iesum Christum, uidelicet cum Paulus sic suas Episto-

as Epistolas orditur. Paulus Apostolus Iesu Christi, q. d. non afferro nouam doctrinam, aut humanum aliquod inuentum, sed eam, quam æternus filius Dei, iussu & mandato æterni Patris, Patribus tradidit, quam ipsi Patres posteris suis, à filio Dei acceptam, commendarunt, quam postea Spiritus sanctus in populo Dei per prophetarum uocem propagauit, quam Iesus Christus filius Dei, ipse adsumpta humana carne, ex sinu æterni Patris depromptam, ad nos attulit, & in terris sua uoce docuit, qui Doctor testimonium patris de cœlo habet, cum esse audiendum, sicut Pater dicit, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacitum est, hunc audite. Qui ascendens ad cœlos & sedens ad dextram Dei, ad propagationem & conseruationem uerbi à se mundo patefacti & traditi, Spiritum sanctum in nos Apostolos effudit, et eundem Spiritum sanctum Ecclesiæ suæ amplectenti hoc uerbum donauit, ut eam per hoc uerbum sanctificet, regat & gubernet, ac ipsi donet iustitiam & æternam uitam.

Quare uostra doctrina, qui Apostoli Iesu Christi sumus, autorem habet filium Dei, qui ut per Patres, Moysen & Prophetas antea locutus est, ita & hoc tempore per nos seruos, legatos et Apostolos suos loquitur, & uoluntatem Dei patris orbi terrarum patefacit.

Sic cum Apostoli, tum Prophetæ semper

DE ORIGINE ET AVTO.

in initio suarum concionum allegant Deum autorem sui uerbi & ministerij. Sic Esaias orditur, Audite cœli, & auribus percipe terra, quoniam DOMINVS locutus est. Item, Hæc dicit Dominus, Verbum Domini, quod factum est ad Ieremiam etc. Et Moses Deut. 1. ait, DOMINVS Deus noster locutus est ad nos in Horeb, dicens, &c.

Nam cum Ecclesia mandatum habeat, ne ul-
lius quam Dei sui uocem audiat, necesse est doce-
ri, commune fieri, et certos esse homines, hoc uer-
bum, quod eis traditur, esse Dei uocem, et manda-
to Dei hoc proponi. Ideo, sicuti supra ostendi,
Prophetae et Apostoli, ingentibus editis miraculis,
testati sunt suam doctrinam non humanam, sed cœ-
lestem, & ipsius Dei uocem esse. Ideo 2. Pet. 1. sic
scriptum est, Non arte compositas fabulas sequa-
ti, notam uobis fecimus Domini nostri Iesu Chri-
sti uirtutem & aduentum, sed qui oculis nostris
aspeximus illius maiestatem. Acceperat enim à
Deo patre honorem & gloriam, uoce ad illum
delata, huiusmodi à magnifica gloria, Hic est fi-
lius meus dilectus, in quo mihi complacitum est etc.

CÆterum summe necessarium est animos
firmis rationibus semper esse confirmatos,
hanc religionem & doctrinam, quæ Pro-
phetarum & Apostolorum uoce & scriptis, Ec-
clesiæ tradita est, uere cœlestem, & ipsius Dei
doctrinam

VERBI DEI.

doctrinam esse, qua se Deus humano generi patefecit, in qua nobis certum sui cultum proposuit, et corporalia & æterna bona offert, ne mentes fluctuent & sint dubie, ac existiment humana inuenta esse, quæ in Ecclesia docentur, Sicuti hoc tempore quidam homines existimant, nō minorem auctoritatē tribuendam ijs, quæ Pontifices, Episcopi, aut Concilia statuunt, quam scriptis Prophetarum & Apostolorum, quæ ex sinu æterni Patris filius Dei suæ Ecclesiæ commendari uoluit. Et nunc multi sunt Enthusiastæ, homines τετυφώμενοι, quorum caput Stenckefeldius est, qui externum ministerium uerbi Dei & scripta Prophetica ac Apostolica prorsus contemnunt & abijciunt, ac contendunt, Deum sine omni medio agere in nobis, & fidem (ut scribit Stenckefeldius) esse preciosum donum spiritus sancti, ex essentia Dei in cor hominis electi, deriuatum, quod nos diuinæ naturæ participes faciat. Hæc portenta uerborum multi sine iudicio legentes, fiunt & ipsi attoniti, nec uident Paulum dicere, fidem esse ex uerbo audito.

Deinde ut constet & palam sit, quod sit discrimen inter nostram & omnes alias religiones. Necesse enim est eam solam esse ueram Ecclesiam Dei, quæ illam doctrinam amplectitur & tuetur, quam Deus ipse tradidit, & omnes alias religio-

DE ORIGINE ET AVTO.

nes, quæ hanc doctrinam non amplectuntur, nec puram aut integram retinent, esse cōmentitias, et hominum inuenta. Quare breuiter quasdam rationes ad confirmandos animos nostros proponemus quæ ostendent, Prophetica et Apostolica scripta æterni Dei uocem & mandatum esse.

Prima ratio.

Prima ratio sumitur ab ipso genere doctrine. Multa enim in Prophetarum & Apostolorum scriptis patefacta sunt, quæ rationi humane prorsus sunt incognita, & perpetuo abscondita mansissent, imò quæ supra omnem caput humani ingenij sunt. Vnde fateri necesse est, hæc diuinitus per hæc scripta manifestata esse, ut est articulus de Trinitate. Nam quamquam mens humana, ex creatione rerum, & multis alijs firmis rationibus conuicta, fateri cogatur esse Deum, tamen nullo modo uidere aut intelligere potest, unam æternam esse diuinam essentiam, & tamen tres distinctas personas, Patrem ab æterno gignentem ex sua natura filium imaginem suam, & spiritum sanctum à patre & filio procedentem, sicuti & in uerbo suo se diuinitas patefecit et in baptismo Christi uisibili quoque specie trinitas apparuit.

Deinde uidet quidem et sentit ratio humana, genus humanum infinitis calamitatibus, et ærum-
nis

nis esse oppressum, sed causas tantorum malorum cernere non potest, intelligit Deum colendum esse, sed qui cultus sit acceptus & gratus Deo, de eo certo statuere minime potest, uidet necesse esse hominem non tantum ad hanc miseram, sed longe ad aliam prestantiorem uitam conditum esse, sed per quem aut quomodo hæc æterna uita contingat plane nescit, uidet et sentit nature corruptionem, sed unde illa orta sit ignorat, neq; etiam nouit quomodo ab ea liberari possit, Neq; uero etiam intelligere potest, Remitti etiam indignis ac gratis peccata, credentibus in Christum, & ijs donari spiritum sanctum, & æternæ uitæ hereditatem, non propter nostrum aliquod, sed propter SOLIUS filij Dei meritum, Fore item ut mortui cum corporibus, quanquam consumptis & iterum in puluerem terræ uersis, resurgant. Hæc atq; alia plurima quæ rationi ignota sunt, Prophetarum & Apostolorum scripta patefaciunt. Necesse igitur est, cum acies ingenij humani, has tantas res per sese uidere non possit, illam patefactionem, quæ per Propheticam & Apostolicam doctrinam fit, non esse humanam, sed diuinam.

Secunda ratio.

Secunda ratio sumitur ab Effectu, Pauca corda sensu peccati, & conspectu iræ Dei perterrita, ut maxime humanis rationibus, reme-

DE ORIGINE ET AVTO.

dijs & præsijs erigere & sanare studeas, tamen
 acquiescere ac pacari non possunt. Socrates, De-
 mosthenes, Cato, præditi magnis ingenijs & ma-
 gna sapientia ac doctrina, existimant sese ex illis
 artibus, quibus ornati sunt, habere præsidium &
 remedium, contra omnes ærumnas, Sed tamē tan-
 dem fracti & uicti, ruunt in desperationem, affe-
 runt sibi ipsis uiolentas manus. At pie mentes
 complectentes hoc uerbum, quod Deus per Pro-
 phetas & Apostolos suos Ecclesiæ tradidit, quo
 promittit se agnoscentibus peccata sua, uelle illa
 condonare propter filium suum, qui se uictimam
 pro singulorum & totius mundi peccatis, sibi deo
 patri obtulerit, capiunt firmam consolationem,
 & accipiunt spiritum sanctum, qui hunc sensum
 iræ & iudicij diuini tollit, & præbet testimonium
 spiritui nostro, quod simus filij & heredes Dei,
 et simul per hoc uerbum & Donationem Spiritus
 sancti per uerbum creditū, noui concipiuntur et
 sentiuntur motus cordium, ut & acquiescant in
 accepta per fidem in Christum misericordia Dei,
 & postea Deo obedire, & fugere ac odisse pecca-
 ta uelint, ac ita confirmantur, ut fiducia sui Libe-
 ratoris, omnes terrores peccati, legis Satanae et
 mortis uincant. Euangelium enim potentia Dei
 est, ad salutem omni credenti. Et Paulus 2. Cor. 3.
 ideo uocat ministerium spiritus, quod per hoc or-
 ganum & medium, spiritus sanctus in credenti-
 bus sit

bus sit efficax, quod medium Stenckefeldius & ceteri Enthusiastæ contemnunt ac abijciunt.

Quare necesse est hanc doctrinam esse ipsius Dei uocem, cum per eam solam & nullam rem aliam in orbe terrarum, sensus iræ diuinæ tollatur, & pax adflctis conscientijs adferatur.

Tertia ratio.

Tertia ratio sumpta est à consensu et perpetuitate doctrinæ. Vna & perpetua doctrina ab initio mundi usque in hæc tempora, semper in Ecclesia Dei fuit. summus est in doctrina consensus Prophetarum & Apostolorum, una omnium uox, Deum nempe irasci peccatis, & ea cum corporalibus tum æternis pœnis punire, ipsum autem amantes rursus complecti, & confugientes ad misericordiam suam, gratis propter Filium suum, semen Abrahæ, recipi, benedici, condonari eis peccata &c. Nihil in hac doctrina discrepat, Necesse est ergo ex uno fonte & auctore Deo, hanc religionem & doctrinam manasse. Nam in alijs omnibus Religionibus magna est uarietas & dissimilitudo. Hic uerò ut Ephe. 4. dicitur, Vnum corpus, & unus spiritus, una omnium spes uocationis, unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus et pater omnium &c. Vna est ἀναλογία fidei & doctrinæ cœlestis, iuxta hoc, Fundamentum nemo aliud potest ponere

DE ORIGINE ET AVTO.

vere &c. Item, non est in alio salus, neq; enim aliud nomen sub coelo datum est inter homines, in quo oporteat nos saluos fieri. Item, Huic omnes Prophetae testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius, omnes qui credunt in eum. Hac fide Patres, Patriarchae, Prophetae, et omnes pii ante aduentum Messiae saluati sunt, qua fide credentes in iam exhibitum filium Dei, pro nobis mortuum & resuscitatum omnes saluamur.

Quarta ratio.

Quarta ab euentu uaticiniorum et praedictionum, Habuerunt & Ethnici suos uates, Calchantem, Tiresiam, Aristandrum & alios, Varia & Apollinis fuerunt uaticinia, quibus interdum quoq; euentus respondit, Nam ex praesentium rerum statu, colligit Satan futura, quae postea praedicat, Sed illa ipsa Satanae uaticinia sunt perplexa, incerta, ambigua, ut cum dicit, Magnum Cræse euertes imperium, Aio te Æiactida Romanos uincere posse. Sed Ecclesia Dei certa uaticinia & infallibilia de rebus maximis, de uoluntate Dei, de uenturo liberatore, de mutatione et ordine imperiorum, de extremo iudicio habet.

Gen. 15

Prædixit Deus Abrahae, Scito, inquit, prænoscens, quod peregrinum futurum sit semen tuum, in terra non sua, & subijcient eos seruituti, & affligent

fligent eos quadringentis annis, ueruntamen gentem cui seruituri sunt, ego iudicabo, & post hæc egredientur cum magna substantia. Huic prædictioni respondit euentus, eductus est populus Israel ex Ægypto & occupauit terram Canaan promissam Abraham.

De Christo prædicit Iacob, ante ipsius aduentum annis mille septingentis, uenturum ubi regnum Iuda fuerit euersum, uenit eo tempore Christus.

Esaias prophetat annis ante Christum septingentis, fore ut Messias ex uirgine & radice Isai nasceretur, natus est Christus ex Maria uirgine et radice Isai.

Micheas uaticinatur nasciturum in Bethlehem, natus est ibi Christus, Præterea quæ Prophe te omnes de passione, morte, resurrectione, glorificatione & regno eius prædixerunt, his omnibus respondit euentus.

Vaticinantur fore, ut populus in Assyrios & babilonios abducatur, hæc ut prædicta sunt eueniunt.

Daniel definit certum tempus mortis Christi, et de dissipatione populi, euersione templi et urbis prædicit, Mortuus est eo tempore Christus, & secuta postea est uastitas. Sed fuerit nimis prolixum commemorare omnia Prophetarum impleta uaticinia, quæ collata ad euentus, mirifice animos pi-
rum

DE ORIGINE ET AVTO.

rum confirmant, quæ testantur doctrinam, per Prophetas traditam, diuinam esse, cum tam certæ fuerint ipsorum Prophetiæ.

Quinta ratio.

Quinta ratio sumitur ex miraculis. Nulla enim unquam doctrina tantis ac tot miraculis est confirmata atq; Prophetarum & Apostolorum, quibus testatur Deus, se esse defensorem huius populi, qui amplectitur doctrinam à Patribus & à Mose traditam, & eam suum mandatum & præceptum esse, non hominum commentum. Eduntur ordine decem plagæ seu miracula, quarum partem, etsi Magi, Satanae ministri, imitentur, tamen tandem confunduntur. Postea proficiscentem ex Ægypto populum, præcedunt columnæ nubis & ignis, Exiccatur mare, & præbet transitum populo, Rex Tirannus hostis populi Dei obruitur cum exercitu undis maris. Aquæ amaræ uertuntur in dulces, pascitur populus annis quadraginta pane coelesti. Datur Lex in monte Sinai cum ingentibus miraculis, dantur coturnices. Terra deglutit Dathan & Abiron, ausos sese Mosi Doctori populi Dei opponere, Sed quorsum attinet hoc loco omnia enumerare, quibus Mosi uocatio confirmatur.

Deinde

Deinde Mosi succedit Iosua, cui ut tanquam Mosi credatur, adduntur quoque certa miracula, sicuti Deus inquit Iosue 3. Hodie incipiam exaltare te coram omni Israel, ut sciant, quod sicuti cum Mose fui, ita & tecum sim. Primum igitur duce Iosua, Iordanis cedit populo, & præbet sic cum transitum. Deinde urbs Hiericho sola conclamatione populi & sonitu tubarum, sine humanis uiribus euertitur. Sol & Luna stant ad præces ducis Iosue, obediens Domino (ut textus ait) uoci hominis, & pugnante pro Israel. Triginta Reges & unus uincuntur & fugantur à Iosua. Dominus enim Deus pugnabat pro Israel. Deinde ordine & perpetua successione Ducibus & Prophetis populi Dei adduntur cuique sua miracula, ut testatum faciat Deus ipsorum doctrinam & uocationem esse diuinam, Elias suis precibus claudit & aperit cælum, suscitatur filium hospite sue Sareptane mortuum, ideo & mulier Vidua uidens tantum miraculum, ait, Nunc in isto cognoui, quoniam uir Dei es tu, & uerbum Domini in ore tuo uerum est, quo ostenditur illa miracula ideo fieri, ut certi sint homines eam doctrinam, quam Prophetæ profitentur, esse cælestem.

Prophetis succedunt Christus ipse filius Dei & Apostoli, quorum doctrina miraculis omnis generis, & tot signis passim in toto orbe
confir-

per
certa

Nul-
ac tot
ophe-
us, se
titur
n, &
non ho
pla-
Magi,
con-
gypto
ignis,
populo,
ur cum
itur in
ta pa-
ingen-
rra de-
i Docto
inet hoc
atio con

Deinde

DE ORIGINE ET AVTO.

confirmatur, ut ea contuentes gentes, obstupescant, & Deos in terras delapsos arbitrentur, Curantur uaria morborum genera, & quidem uerbo tantum, non additis ullis remedijs. Fugantur demones, excitantur mortui, Datur credentibus ipsorum uerbo, Spiritus sanctus, qui in ipsis uaria edit miracula &c. Tot igitur ac tanta miracula nulla unquam religio habuit.

Nam quanquam etiam apud Gentes quedam accidisse, ut referunt Historici, credendum est, tamen apparet illa Satanae fuisse ludibria & illusiones. Imò ipsi demones edentes miracula praesentibus Doctoribus Euangelij, obmutescunt & fugantur. Et hoc ipso nostro tempore, posteaquam uera Dei doctrina propagata est, idola et statuæ sanctorum, quæ putabantur uarijs morborum generibus mederi posse, si quis ad ea uota fecisset, & obtulisset donaria, prorsus omnem uim suam amiserunt.

Ac mihi quidem inter tot ac tanta miracula, quæ uirtute huius cœlestis doctrinæ edita sunt, illud multo maximum esse uidetur, quod sicuti muri urbis Hierico, solo clangore buccinarum & uociferatione exercitus populi Dei corruerunt, et eodem penè modo Madianitæ à Gedeone, sine ullis uiribus humanis uicti sunt, ita & cum totum penè terrarum orbem, idolorum cultus teneret, quem
nulla

nulla uis humana euertere & extirpare posset,
 tot nempe seculis à patribus & maioribus accep-
 tum, is solo preconio & uoce Apostolorum et ali-
 orum sonantium doctrinam Euangelij, sicut Da-
 gon cum arca Domini in eius templū illata esset,
 concidit. Nihil hic contra hunc sonum Euangelij
 ualuerunt Romana arma, nihil Græcorum sapien-
 tia & artes, Nihil Satanae furor, qui etsi magnas
 strages in Christianos ederet, tamen quanto ma-
 gis premebatur, tanto maiores uires sumebat hæc
 doctrina de Filio Dei, sparsa per orbem terra-
 rum, & indies idolatrici cultus ruebant.

Ita & hoc tempore, in quibus locis Euangelij
 tuba insonuit, idola & statuæ cum idolatricis cul-
 tibus et impijs superstitionibus, quibus omnia tem-
 pla & loca impleta erant, mox ruere & labi ce-
 perunt, & quod nulla ui humana, nullis armis
 euertere posse uidebatur, tantum inualuerat impia
 superstitio, sola Euangelij uoce euersum, iam in
 multis locis & regionibus prostratum iacet, Sicut
 prædixit per Esaiam capite. 11 Deus, Percutiet
 terram uirga oris sui, & spiritus labiorum suo-
 rum interficiet impium, Et Paulus 2. Thessa 2. Et
 tunc reuelabitur ille ὁ ἄνομος iniquus, quem Do-
 minus spiritu oris sui interficiet, & destruet illu-
 stratione aduentus sui, cuius est aduentus secun-
 dum operationem Satanae, in omni uirtute &
 signis

DE ORIGINE ET AVTO.

signis & prodigijs mendacibus, in omni seductione iniquitatis, in ijs qui pereunt, eò quod charitatem ueritatis non susceperunt, ut salui fierent.

Tot itaq; seculis à Patribus receptos & confirmatos impios cultus euerti, non uiribus, non armis ullis, sed sola propagatione huius doctrine, quam Ecclesia Dei profitetur, satis ostendit, eam non esse humanum inuentum, sed Dei uocem & mandatũ, sicuti sonat prima promissio à Deo data ipsum semen conteret caput Serpentis, Et Iohannes, In hoc apparuit filius Dei, ut destruat opera Diaboli, Destruit autem & conterit caput Diaboli, in hac uita non fulmine, non armis ullis, sed passione, morte & resurrectione sua, & ea uoce quæ eius beneficia in orbe terrarum sonat, in ijs, qui eam fide acceptant & apprehendunt.

Sexta, à conseruatione doctrine & odio Satanae erga hanc Religionem. Quicquid ex Deo est, acerbissime odit Satan hostis Dei, nullam unquam Religionem à principio orbis terrarũ tanto furore est persecutus atq; hanc, Necesse est igitur hanc à Deo ortã, cum ita aduersus eam grassetur. Nam si ex Satana esset, nõ eam sic odisset, non tam hostiliter oppugnaret, iuxta illud Christi Matth. 12. Si Satanas Satanam eijcit, aduersus se diuisus est. Et quanquam ita aduersus hanc doctrinam grassetur, tamen uirtute & presidio filij Dei reprimentis Satanae furorem, mansit salua, & conseruatur
corpus

corpus Ecclesie, ut maxime serpens calcaneum mordeat, hoc est, quædam membra Ecclesie atterat, occidat, Sicuti præcipuos Doctores huius uerbi interfecit Satan, Abel, Esaiam, Hieremiam, Zachariam, Iohannem Baptistam, Christum filium Dei, Apostolos, & multos sanctos Episcopos, Polycarpum, Ignatium &c. Scriptum enim est, Et portæ inferorum non præualebunt aduersus eam. Confirmat hic Satane furor, & hoc tempore nostros animos, hanc doctrinam, quam nos profiteamur, uere ipsius Dei uocem esse.

Septima, In Ecclesia Dei certa & continua series ab Adam in hæc usq; tempora Doctorum est, per quos hæc doctrina est propagata, sicuti infra ostendemus. Talem Doctorum seriem continuam nulla unquam religio habuit.

Octaua, Sanguis tot Martyrum ab Abel in hæc tempora usq; effusus, testatur diuinam esse doctrinam, in cuius confessione, tam forti animo occubuerunt, ut testarentur se doctrinam à Deo acceptam non uelle prodere, sed suo effuso sanguine posteris testatum facere, Prophetica & Apostolica scripta ipsius Dei uocem esse.

Nona ratio est, multi diuinitus horribiliter puniti sunt, qui uel hostes huius doctrine fuerunt, uel eam prauis opinionibus corruperunt, uel blasphemii aduersus eam fuerunt. Exempla sunt Hieroboam, Achab, Ioram, Sennacherib, Herodes, Ne-

DE ORIGINE ET AVTO.

ro & ordine multi alij. Cherinthus in balneo oppressus est, Arius cacando obiit, Temporibus Anastasij imperatoris, Olympius quidam nomine, Arianus, apud Carthaginem Episcopus, cum blasphemata uerba multa contra sanctam Trinitatem in balneis dixisset, tribus fulminibus ictus concidit, & eius cadauer exustum repertum est. Et hoc nostro tempore quidam hostium Euangelij, cum in ipso suggestu contumeliosa & blasphemata uerba aduersus Euangelium Christi dixissent, repentinis morbis oppressi, mox extincti sunt.

Tales atq; alias plures rationes prodest omnino considerare, & semper habere in conspectu, ne ex contemptu uerbi Dei, ruamus in Epicureas opiniones, aut quæramus extra uerbum Dei reuelationes & illuminationes, quas hoc tempore Enthusiastæ & alij phanatici homines iactant, cum certum sit, Spiritum sanctum non dari nisi credentibus huic uerbo, ut Gal. 3. et 4. Omnes filij Dei estis, eò quod credidistis Christo Iesu etc. Quoniam autem estis filij, emisit Deus spiritum filij sui in corda nostra, clamantem, Abba pater, Et Act. 10. Adhuc loquente Petro uerba hæc, cecidit spiritus sanctus super omnes qui audiebant Verbum.

Et hoc ipsum euidens signum est, hoc Verbum ipsius ueri Dei mandatū esse, cum per illud credentibus detur spiritus sanctus, quo regenerantur homines et novos motus concipiūt, sicuti supra in secunda ratione ostendimus.

Scia

Sciamus igitur Verbum esse audiendum, & cum hoc, quod uoce & scripto Prophetarum & Apostolorum nobis diuinitus traditum est, audimus, reuerenter & gratis animis tanquam mandatum et uocem Dei, de caelo sonantem accipiamus, & iuxta illius praeceptum & praescriptum uitam instituamus & regamus.

Testimonia Scripturae.

Ceterum praeter illas rationes, quae testantur Prophetarum & Apostolorum scripta Dei esse uerbum, multa extant quoque testimonia scripturae.

Exod. 4. Ego ero in ore tuo, et in ore illius, ait Dominus ad Moysen, q. d. tu & Aaron frater tuus eritis meum os, Ego loquar per uos.

Hiere. 1. Ecce dedi uerba mea in ore tuo &c. Qui igitur Moysen aut Hieremiam docentes audit, non hominem, sed Deum per hominem loquentem audit, sicuti et Christus dicit, Qui uos audit, me audit.

Marc. 13. Cum duxerint uos tradentes, nolite praecogitare, quid loquimini aut meditemini, sed quod datum uobis fuerit in illa hora, id loquimini. Non enim uos estis loquentes, Sed Spiritus sanctus. Et Luc. 21. Ego dabo uobis os & sapientiam.

2. Pet. 1. Omnis prophetia scripturae, propria interpretatione non fit. Non enim uoluntate hu-

DE ORIGINE ET AVTO.

mana, allata est aliquando Prophetia, sed Spiritus sancto inspirati loquuti sunt Dei homines.

1. Thessa. 2. Quapropter & nos gratias agimus Deo indefinenter, quod cum acciperetis sermonem à nobis, quo Deum discebatis, accepistis non sermonem hominum, sed sicut erat uere, sermonem Dei, qui & agit in uobis credentibus.

Et Christus Iohan. 12. Qui spernit me, & non accipit uerba mea, habet qui iudicet eum, sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die. Quia ego ex me ipso non sum locutus, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam, & quid loquar, Et scio quia mandatum eius uita aeterna est. Quae ergo ego loquor, sicut dixit mihi Pater, sic loquor.

Hæc sententia Christi, tria præcipue completur, Primum docet graues poenas manere contemptores uerbi. Deinde ostendit, quis sit fons & autor eius doctrinæ, quam ipse filius Dei Ecclesiæ proponit, Pater nempe cœlestis, & se Filium non aliud docere, quàm quod ex sinu æterni Patris acceperit, sicuti et testimonium Dei patris de cœlo sonat, Hic est Filius meus dilectus &c. Hunc audite. Quasi dicat, Huic Filio meo dedi mandatum, quid meo nomine uobis dicat & loquatur. Hunc ergo uolo audiri, huic uolo credi afferenti ad uos mandatum meum. Est autem hoc mandatum Patris, sicuti Iohan. 10. ait, Vt Filius pastor ponat ani-

man

nam suam pro ouibus suis, & ut oues in ipsum credentes, non pereant, sed habeant uitam æternam, Postremo docet etiam, quæ sit uis uerbi, Scio inquit, quia mandatum eius uita æterna est, Sicuti & Paulus Rom. 1. ait, Non erubescō Euangelium Christi, Virtus .n. Dei est, in salutē omni credenti.

Hic filius Dei ab initio semper adfuit Ecclesiæ, & per Prophetarum ac Apostolorum uocem & scripta, hoc mandatum Patris suo populo proposuit. Quia una est ab exordio mundi doctrina in Ecclesia, una omnium Prophetarum & Apostolorum uox, arguens peccata, & docens nos condonationem peccatorum et reconciliationem propter filium Dei habere, Sicut inquit Christus Io. 5. Scrutamini scripturas, quia uos putatis in ipsis uitam æternam habere, Et illæ sunt quæ testimonium perhibent de me, & non uultis uenire ad me, ut uitam habeatis. Et Petrus Acto. 10. Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum recipere per nomen eius, omnes qui credunt in eum.

Cum itaq; certum sit Prophetarum & Apostolorum doctrinam Dei uocem & mandatum esse. Primum necesse est omnes homines ad hoc obligari, ut huic cœlesti uoci obtemperent, neq; licere ulli hominum, quod à Deo præceptum est, mutare, uel aliquid addere, uel tollere. Deinde non posse alibi certius cognosci Deum, & eius cœ-

DE ORIGINE ET AVTO.

nos uoluntatem, quam in hoc uerbo, quo se & suam uoluntatem patefecit. Tertio, non licere alios cultus Dei fingere, quam quos ipse Deus in hoc uerbo tradidit, quibus coli uelit, & omnes alios cultus esse inanes, sicuti inquit Christus, Frustra me colunt mandatis hominum &c. Quarto, nullam aliam uocem aut doctrinam in Ecclesia esse audiendam, quam ipsius Dei, iuxta illud, Si quis aliud Euangelisauerit, etiamsi Angelus e coelo sit, anathema esto. Postremo, nullam interpretationem scripturae recipiendam esse, quae cum scriptis Apostolorum et Prophetarum non consentiat, quae non sit Analoga fidei. Sicuti enim autor, ita et interpres suae doctrinae solus est spiritus sanctus, Non ualeat contra hoc uerbum ullius hominis auctoritas, sanctitas aut dignitas, Cedant hic Patres, Pontifices, Episcopi, Concilia, Principes, Reges, Caesares, imò Angeli ipsi, Quia mandatum et uerbum Dei praefendum est omnibus creaturis.

Magna igitur insania, imò summa impietas quorundam est, qui coelesti doctrinae, cuius autor filius Dei & Spiritus sanctus est, Patrum scripta, Pontificum & Conciliorum decreta, uel aequant, uel preferunt. Nam Prophetarum & Apostolorum uocatio immediate à Deo ipso est, & ut supra ex Petro ostensum est, ipsorum doctrina non est humana uoluntate allata, sed spiritu sancto impulsus, locuti sunt Dei homines. Quare certi sumus
hos

hos non posse errare. Episcoporum uero uocatio mediata est per homines, illi non sint magistri aut autores scripturæ seu articulorum fidei, sed sint et maneat Prophetarum & Apostolorum discipuli & accipiant doctrinam per Prophetas & Apostolos traditam, ac illam proponant Ecclesiæ, illam explicare & illustrare studeant.

Ac si quæ sententiæ pugnare aut scripta obscuriora esse uidebuntur, non adferant aut ipsi ex suo ingenio excogitent interpretationes, sed conferant sententiæ scripturæ, quæ collatæ, ipsæ lucem & certam sententiam scripto adferent. Sic Patrum & Episcoporum enarrationibus utimur, non quod ipsi eas inuenerint, sed quod collatis sententijs, lucem scripturæ attulerint, ubi autem Prophetiæ seu interpretationes non sunt κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς σοφίας, Vt inquit Paulus, & ab harmonia scripturæ dissonant, ibi reijcienda est interpretatio, & retinenda ueritas per Prophetas & Apostolos tradita. Sic enim & Augustinus ad Hieronymum Epistola 19. scribit.

Ego fateor charitati tuæ, solis eis scripturarum libris, qui iam Canonici appellantur, didicimus hunc timorum honoremq; deferre, ut nullum eorum autorum scribendo aliquid errasse firmissime credam, Ac si aliquid in eis offendero literis, quod uideatur contrarium ueritati, nihil aliud, quam

DE ORIGINE ET AVTO.

uel mendosum esse codicem, uel interpretem non adsecutum esse, quod dictum est, uel me minime intellexisse non ambigam. Alios autem ita lego, ut quantalibet sanctitate doctrinaq; prepolleant, non ideo uerum putem, quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi uel per illos autores Canonicos, uel probali ratione, quod a uero non abhorreat, persuadere potuerunt.

Nec te mi frater sentire aliquid aliter existimo, prorsus inquam non te arbitror sic legi tuos libros uelle, tanquam Prophetarum uel Apostolorum, de quorum scriptis, quod omni errore careant, dubitare nefandum est.

Et ad Paulinam Episto. 112. Nolo auctoritatem ueam sequaris, ut ideo putes tibi aliquid necesse esse credere, quoniam a me dicitur, sed ut scripturis canonicis credas &c.

Et Hieronymus, Quicumq; aliter scripturam intelligit, quam sensus Spiritus sancti efflagitat, a quo scripta est, hæreticus appellari potest.

Multo autem maior insania imò furor est Enthusiastarum & Stenckeseldij, qui contemptis & abiectis scriptis Prophetis & Apostolicis, fingunt Christum per spiritum suum in cordibus hominum sine omni medio & prædicatione uerbi agere, cum Spiritus sanctus nullis nisi audientibus uerbum & credentibus uerbo detur, ut supra ostensum est.

HÆc de origine & autoritate uerbi Dei ad
 erudiendos & confirmandos animos no-
 stros dicenda duxi. Atq; utinam magnitu-
 dinem & excellentem dignitatem Ministerij per-
 petuo considerarent, & in conspectu haberent ho-
 mines. Quid enim in hac uita dulcius, quid præ-
 stantius & magnificentius homini contingere po-
 test, quam in Ministerio, in scriptis Propheta-
 rum & Apostolorum, in Sacramentis habere De-
 um ipsam rerum omnium Dominum & condito-
 rem præsentem, & uere Emanuelem, nobiscum
 colloquentem, concionantem, docentem, guber-
 nantem & defendentem nos.

Felices existimamus, Adam, Abraham, Isaac,
 Iacob, Moysen, Dauidem, Prophetas & alios, qui-
 bus Deus ipse apparuit, quibus sua uoce locutus
 est, At illis per longa temporum sæpe interualla
 locutus est, nobiscum quoties uocem seu scripta
 Prophetarum & Apostolorum audimus, cogita-
 mus, seu legimus, quotidie loquitur, adest præsens
 nobis in Ministerio uerbi, & in Sacramentis, ut
 nos ter quaterq; qui tempore noui Testamenti &
 reuelatæ gratiæ uiuimus, simus feliciores ijs, qui
 sub nube, sub umbra, sub uelo Moysis uixerunt, Si-
 cuti inquit Christus Matth. 13. Amen dico uobis,
 multi Prophetæ & iusti cupierunt uidere quæ ui-
 detis, & non uiderunt, & audire quæ auditis, &
 non audierunt.

Item,

DE ORIGINE ET AVTO.

Item Iohan. 8. Abraham pater uester exultauit ut uideret diem meum, & uidit & gauisus est, Dies autem Christi, est diēs reuelati Euangelij, durans à die Pentecostes, quo Spiritus sanctus effusus est in Apostolos, in diem extremum secundi aduentus Christi. Hic dies, quo Spiritus sanctus datus est Apostolis & Ecclesiae Dei, attulit nobis abundantes diuitias gratiae et gloriae Dei, ut simus templum Dei, ut simus filij & haeredes Dei, ac cohaeredes Christi, ut Deum semper praesentem habeamus, sicuti promittit nobis Christus, Ero uobiscum usq; ad consummationem seculi, adest autem in uerbo et sacramentis, Et qui uos audit me audit. Item Ioh. 14. Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & mansionem apud eum faciemus.

Imò tanta est ministerij uerbi dignitas et excellentia, ut qui huic uerbo Prophetarum & Apostolorum credunt, unum fiant cum Christo & Deo patre, et efficiantur, ut Petrus ait, diuinae consortes naturae, Sic enim 2. Pet. 1. scribitur, Qui uocauit nos propria gloria & uirtute, per quae maxima & gloriosa nobis promissa donauit, ut per hoc efficiamur diuinae consortes naturae, Et Christus Ioh. 17. inquit, Non pro eis rogo tantum, sed & pro eis, qui credituri sunt per uerbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint, Quo
quid

quid de uerbi ministerio potest dici maius & excellentius?

Vt autem doctrina Ecclesiae Dei diuinitus est tradita, neq; ab hominibus inuenta aut excogitata, Ita quoq; uox coelestis doctrinae cum ipsa Ecclesia diuinitus & prorsus mirabiliter omnibus aetatibus seruata est, & semper conseruabitur.

Quanquam enim Christus ascendens in altum & sedens ad dextram Dei patris, uideatur deseruisse Ecclesiam sponsam suam, & eam exposuisse furoribus diaboli & mundi, sicuti apparet Ecclesiam duriter quassari, & non secus ac nauim in tempestatibus à procellis iactari, tamē quia mittit spiritum sanctum, quia dat Apostolos, Prophetas, & singulis aetatibus excitat sanctos et pios Doctores, per quos uera doctrina de Deo rursus accenditur & late propagatur, & multi ad iustitiam & eternam uitam uocantur, & illorum ministerio adest Christus, quo per spiritum sanctum, uerbum & sacramenta, plurimi renouantur, & regenerantur ad iustitiam & uitam, & quia mirabiliter tales Doctores & coetus piorum, contra Diaboli & impiorum Tyrannidem, defenduntur ac seruantur, ideo constat ac certum est, Ecclesiam non esse à Christo desertam, sed perpetuo eum, tanquam caput adesse suo corpori, pro eo excubare, id gubernare & defendere, sicuti sonant per ipsum datae promissiones, Non relinquam uos orphanos,

DE ORIGINE ET AVTO.

phanos, Ero uobiscum usq; ad consummationem seculi. Et Esa. 51. Posui uerba mea in ore tuo, & umbra manus meae protegam te, ut plantes cœlos, & cap. 59. Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus, Spiritus meus, qui est in te, et uerba mea quae posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, et de ore seminis tui, & de ore seminis seminis tui, dicit Dominus, à modo & usq; in sempiternum.

Certum enim est, Ecclesiam habere suum caput, suum ordinem & gloriam suam.

Regna & imperia politica, habent sua capita, Reges & Caesares, quorum arbitrio & uoluntate imperia gubernantur, & quibus subditi praestant obedientiam.

Ordo Regni politici est, ut sub Rege sint Principes, quisq; suo statu & ordine, & ut cuiq; certa in regni administratione, commissâ sint officia, ut alius sit praefectus praetorij seu equitum, Alius praefectus, ut nunc uocant, Camerae, Alius Cancellariae, audiendis & dijudicandis controuersijs & negocijs imperij &c. Deinde sunt Comites, Barones, Equites, Ciues, Agricola &c.

Gloria imperij politici est, quod uiri praestantes prudentia, eruditione & uirtute, sedent ad gubernacula rerum, quod ex certis legibus dicuntur sententiae, Quod magni sunt redditus ingentes opes, potentia, quod parata sunt arma, exercitus, Quod oppida omnium rerum copia sunt

sunt instructa, magnis presidij & munitionibus firmata &c.

Hanc imaginem regni politici, prudentes uiri intuentes, cogitant iuxta huius formā et normam, Ecclesiæ gubernationem quoq; constituendam.

Vt igitur in regno politico inter Principes Rex aut Imperator summum caput est, cuius summa est administratio, & à quo in rebus dubijs & incertis sententia, atq; ipsarum legum interpretatio petitur, & ad quem summæ referuntur causæ. Ita & in Ecclesiastica gubernatione inter Pontifices & Episcopos unum summum esse uolunt, penes quem suprema sit autoritas in dicendo iure, in regendo populo, in condendis traditionibus, & ut nunc uocant, Canonibus, & penes quem sit potestas interpretandæ scripturæ, & dirimendi controuersias Ecclesiasticas, Atq; hoc Ecclesiæ caput, uolunt esse iure diuino & humano Pontificem Romanum.

Ordo huius Ecclesiasticæ gubernationis est, ut sub summo Pontifice sint Cardinales, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Suffraganei, Præpositi, Decani, Scholastici, Canonici, Vicarij, Presbyteri, Archidiaconi, Diaconi, Subdiaconi, Acolyti, Exorcistæ, Lectores, Hostiarij, Psalmistæ, Clerici. Deinde in Monachatu ordo est, ut sint Abbates, Prouintiales, Priores, Monachi, & nescio quæ talium fucorum examina.

Ecclesia Romana.

Gloria

DE ORIGINE ET AVTO.

Gloria huius Ecclesiastici regiminis est, quod hæc gubernatio certis legibus, decretis, decretalibus, statutis & canonibus est constituta, Quod sua iudicia & consistoria, excommunicationem & uarias poenas habet, quibus inobedientes cohercet, Item, quod religione iurisiurandi obnoxios habet imperatores, reges & principes, qui hunc Ecclesiæ statum, ui & armis tueri coguntur.

Præterea, quod & ipsi regna & principatus obtinent, quod opibus, uiribus, & potentia præstant. Item, quod uarios cultus, Missas, inuocationes sanctorum, peregrinationes, indulgentias & talia alia multa habent, quibus mentes superstitione multitudinis irretitas & sibi obnoxias tenent

Hunc statum, cum uiribus & potentia præstet, & maximam partem regum & principum ac multitudinis coniunctam habeat, prudentes uiri iudicant esse ueram Ecclesiam, itaq; sese ei adiungunt.

AT Paulus ad Ephe. negat hunc statum, seu hunc cœtum, esse Ecclesiam Dei, quamquam specie sanctitatis, uiribus, potentia, & autoritate pollentem ac regum & principum armis & præsidijs munitum.

Proponit enim nobis longe aliam Ecclesiæ imaginem spectandam, quam qualem humana sapien-

sapientia sibi somniat ac fingit, Nempe talem coe- Ecclesia sin-
cta Catholica
tum, statum seu corpus, qui coetus uoce Prophe-
tarum Apostolorum, Euangelistarum, Pastorum
& Doctorum collectus, et ad æternam uitam uo-
catus sit, qui ut uiui lapides sint superstructi su-
per fundamentum Apostolorum ac Prophetarum
in summo angulari lapide, ipso Iesu Christo, qui
uocem capitis & pastoris sui audiunt, & doctri-
nae puritatem ac uerum usum Sacramentorum re-
tinent, sicuti inquit Christus, Oues meae uocem me-
am audiunt, Et Iohan. 8. Si uos manseritis in ser-
mone meo, uere discipuli mei eritis, et cognosce-
tis ueritatem, & ueritas liberabit uos.

Quare qui fundamentum aliud quàm quod po-
situm est, ponunt, aut positum euertunt, quiq; ex-
tra sermonem Christi uagantur, aut contraria ei
sermoni docent, aut uocem Christi seu Sacramen-
torum usum, sophistica, ad stabiliendam poten-
tiam suam corrumpunt, non sunt uera Ecclesia, nō
sunt discipuli Christi, non sunt conciuēs Sancto-
rum & domestici, sed peregrini, hospites, imo ho-
stes Dei, iuxta illud, Qui non est mecum, contra
me est.

Missas autem, inuocationes Sanctorum, prohi-
bitionem calicis cœnæ Domini, item coniugij Sa-
cerdotum, ciborum, & talia alia multa pugnare
cum uoce Christi, & cum fundamento Prophetarum
& Apostolorum manifestum est.

D

Hunc

DE ORIGINE ET AVTO.

Hunc autem coetum, qui est corpus Christi, ostendit ibidem Paulus habere quoque suum caput, ordinem & gloriam.

Caput Eccle-
siae sanctae
Catholicae.

CApit autem Ecclesiae verae adfirmat esse Christum sedentem ad dextram Dei patris, interpellantem pro nobis, exaudientem vota & preces nostras, defendentem nos, donantem nobis Spiritum sanctum, conseruantem corpus suum & Ecclesiae ministerium, missis Apostolis, Prophetis, & subinde alijs excitatis doctoribus Ecclesiae, per quos doctrinae coelestis lux & puritas late spargatur & retineatur, ac corpus Christi aedificetur & incrementum capiat, Sicuti inquit, Crescamus in illum per omnia, qui est caput, Christus, ex quo totum corpus compactum, &c.

Huius Capitis maior debet esse autoritas quam totius Romanae urbis, aut etiam terrarum orbis, iuxta decretum coelestis Patris, editum de coelo, HVNC audite.

Si quid igitur uel Concilia statuerint, uel Patres scripserint, aut etiam Angelus de coelo doceat, quod uoci Christi, Prophetarum aut Apostolorum sit contrarium, Anathema sit.

Veri igitur cultus Dei, Scripturae interpretatio, & omnia quae ad iustitiam & eternam uitam necessaria

necessaria sunt, petantur, non ab humana auctoritate, quanta quanta illa sit, sed ex doctrina capituli Ecclesiae, Domini nostri Iesu Christi, & ex eorum scriptis, quos sedens ad dextram Patris dedit Apostolos, Prophetas, Euangelistas &c.

Ordo autem Ecclesiae est, quod caput Christus, dedit seu posuit in Ecclesia, primum Apostolos, deinde Prophetas, tertio Doctores, deinde potestates, deinde dona sanationum, subsidia, gubernationes, genera linguarum. Atque hic quidem ordo pulcherrimus a Deo ipso in Ecclesia, non ad hoc est institutus, ut regna & imperia teneant, hoc enim caput Ecclesiae, Christus, manifestis verbis prohibet, cum ait, Reges gentium dominantur, Vos autem non sic, sed ut sint ministri Christi, & in Ecclesia dispensatores mysteriorum Dei, ad consummationem Sanctorum in opus ministerij, in aedificationem corporis Christi.

Ordo sanctae
Ecclesiae.

Quam autem ab hoc ordine Romana, non Apostolica, sed Apostatica sedes, longe recesserit, & quam multa contraria suae uocationi faciat, manifestum est. Apostolica enim sedes est, quae doctrinam & cultus per Apostolos traditos conseruat & retinet.

Sedes Apo-
statica.

Postremo gloria verae Ecclesiae Dei, non sunt opes, non Regum & Principum praesidia & arma,

DE ORIGINE ET AVTO.

ma, non amplæ dignitates, non potentia, non regij census & redditus, non ingentes exercitus, Sed quod Ecclesia agnoscit peccata, lapsus & infirmitates suas, & eas deplorat, & quod credit iuxta editas promissiones per filium Dei, sponsum suum, se reconciliatam Deo, qui semetipsum exposuerit pro ipsa, ut eam sanctificaret, mundatam lauacro aquæ per uerbum &c.

Præterea gloria Ecclesiæ hæc est, quod per Christum sint deleta peccata, destructa tyrannis diaboli, abolita mors, & quod ipsa de his per hunc Dominum & Sponsum suum uictoriam habet, & quanquam in hac uita sit subiecta uarijs miserijs & ærumnis, tamen istis malis non frangitur, neq; ea dedecus aut ignominiam ducit, sed de his gloriatur, sicut Rom. 5. dicitur, Stamus in gratia & gloriamur sub spe gloriæ Dei, Nec id solum, uerum etiam gloriamur super afflictionibus &c.

Præterea quod gloriam in hac uita habet testimonium conscientie, sicuti 2. Corinth. 1. dicitur, Quod propter filium Dei, scit sibi gratis remitti peccata, donari Spiritum sanctum, & se ornandam æterna uita & gloria, De qua gloria regni Christi David Psal. 145. canit, Gloriam regni tui dicent, & potentiam tuam loquentur, Ut notam faciant filijs hominum potentiam tuam & gloriam magnificentiæ regni tui.

Considera

Consideretur igitur, quanta sit dignitas ministerij uerbi, ab eius autore & conseruatore. Cum enim tanta imperiorum sint ruina & confusiones, tanta tyrannis diaboli, seuientis & grassantis contra pios, & excitantis uarias sectas & hereses, & horribilis sit apud Reges & Principes, & maximam multitudinem hominum, contemptus, imò odium ueræ & cœlestis doctrinæ, & magna quoq; discentium sacras literas negligentia, sepe anguntur piorum animi, ut cogitent quæ sit futura Ecclesia Dei, & ubi mansura, & quomodo in tantis malis, doctrinæ lux et puritas seruari possit, quam Satan omnibus uiribus delere conatur.

Erigenda igitur mens est hac consolatione, ut sciamus Ministerium uerbi à Deo ipso initio & institutum esse, & perpetuo conseruari. Etsi enim à condito mundo usq; ad hæc tempora, horribili furore diabolus contra Ecclesiam & pios Doctores sit grassatus, ut testantur ab ipso interfecti Abel, oppressio & persecutio populi Israelitici in Ægypto, Sacerdotes à Saule, item, Esaias, Hieremias occisi, abductio & captiuitas populi, item, Baptista, Christus & Apostoli interfecti, & multa milia Martyrum, tamen in hunc diem seruata est Ecclesia, & subinde omnibus ætatibus in aliorum tanquam stationem, alij doctores ad instau-

DE ORIGINE ET AVTO.

randam & conseruandam doctrinae lucem diuinitus excitati sunt.

CATALOGVS DOCTORUM Ecclesiae Dei.

PRodest autem ad confirmandam fidem primum, saepe considerare seriem Doctorum in Ecclesia Dei, inde ab initio rerum, usq; ad haec tempora. Neq; enim ulla religio, ut supra dictum est, ab exordio mundi, ita continuatum ordinem Doctorum habet atq; Dei Ecclesia, ubi est cernere, quam mox in aliorum locum certo ordine & continuata serie alij sint subrogati.

ECCLÉSIA PRIMI Millenarij.

PRimus Concionator in Paradyso, est ipse Filius Dei, qui ut resurgens ex mortuis, mandat Apostolis, ut poenitentiam & remissionem peccatorum praedicent in ipsius nomine, ita & in Paradyso ipse, ut summus & aeternus Sacerdos & Pontifex, ministerium uerbi instituens, primum per uocem legis reuelantem & arguentem peccatum, Adam & Euam uocat ad poenitentiam. Deinde edens promissionem de Semine contrituro

trituro caput serpentis, concionatur de Euangelio, quæ est uox annuncians gratis propter Filium Dei remitti peccata, donari iusticiam, Spiritum sanctum, & uitam æternam.

Ac sciendum est, Filium Dei ac Spiritum sanctum semper adfuisse Ecclesiæ Dei, in ea docenda regenda, & defendenda, sicuti clara hæc ce re extant testimonia, & res ipsa docet contra tantos furores diaboli, & tyrannorum & impiorum hominum, neq; Ecclesiam, neq; eius doctrinam tot seculis durare potuisse, nisi hos custodes & defensores habuisset.

Sic Gen. 48. Iacob de filio Dei, ipsius & Ecclesiæ eius temporis custode, ait, Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis. Et Esai. 63. Angelus, qui coram eo est, saluauit eos. Item, Vbi est, qui posuit in medio eius Spiritum sanctum suum. Et Esa. 59. Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus, Spiritus meus, qui est in te, et uerba mea quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo &c.

Et ideo ueteres dixerunt, Filium dei Verbum dici, quod cum patribus locutus sit. Sic Tertullianus in lib. contra Iudeos cap. 1. scribit, Dixit autem Iesus ad Caim, Vbi est Abel frater tuus? Et Irenæus aduersus hæreses cap. 14. Ab initio assistens Filius suo plasmati, reuelat omnibus Patrem, quibus uult, et quando uult, et quemadmodum uult Pater, &c.

DE ORIGINE ET AVTO.

I. PATRES.

Sic primus Concionator & Doctor Ecclesie
est ipse Filius Dei cum spiritu sancto.

Primi mille-
narij Episco-
pus Adā cum
ουεργω
filijs & nepo-
tibus.

Deinde ab ipso Filio Dei, per editam
promissionem de semine mulieris, ordinatur Epi-
scopus & Doctor ipse A D A M, Qui posteri-
tatem suam, quo tempore uixit (uixit autem 930.
annis) de omnibus Articulis doctrine cœlestis
docuit.

Hic enim perfecte docere potuit, quæ fuerit
imago Dei, ad quam initio homo conditus fuit,
quæ ipsius ante lapsum fuerit præstantia & di-
gnitas, Quid & quàm horribilis res esse pecca-
tum, & quanta ira Dei aduersus peccatum, Quan-
ta etiam bonitas & misericordia Dei, qui per Fi-
lium genus humanum ex morte, in quam sua cul-
pa demersum sit, uellet redimere. Docuit igitur,
ut suo exemplo moniti, cauèrent peccata, & fide
amplecterentur editam promissionem de Semine
mulieris, per quod genus humanum, per se per-
ditum, rursus ad uitam & iusticiam æternam es-
set restaurandum.

Ab hoc Doctore, tanquam ex fonte, omnes ar-
tes bonæ, & omnis sapientia humana profluxit.
Hic primus motus cœlestium corporum, herba-
rum, plantarum, animantium & omnium creatu-
rarum naturas, Rationem Ecclesiasticæ, Politicæ
& œco-

Et oeconomicæ gubernationis docuit, Ex cuius schola, quicquid est bonarum artium et disciplinarum ac cognitionis rerum et sapientiæ, in totum genus humanum, per Patres postea est propagatum.

Huius in regenda Ecclesia sui temporis fuerunt ουεργοι filius ABEL, quo ab impio fratre interfecto, in eius locum et ministerium surrogatur SETH, de quo inquit Scriptura, Tunc ceptum est nomen Domini inuocari, ostendens per Cainicam Ecclesiam, ueram doctrinam et ueros cultus Dei esse obscuratos, et huius ministerio, doctrinæ lucem apud multos esse restitutam, et rursus accensam. Hic natus est anno Adæ et Eue 130, cum quo pater Adam uixit annos 300, Seth uero uixit 912.

ENOS, qui nascitur ex Seth anno ætatis ipsius 105, à mundo condito 235, uixit 905 annis, cum hoc Filio uixit pater Adam 695.

CAINAM, qui anno 90 Enos nascitur à mundo condito anno 325. uixit autem 910 annis, et cum eo pater Adam 605.

MALALEHEL, qui nascitur 70 anno Kenan anno mundi 395, uixit annos 895, et cum eo pater Adam 535 annis.

IARED, qui nascitur anno Malalehel 65 à mundo condito anno 460 uixit autem 962 annis, et cum eo pater Adam 470 annis.

DS

HE.

DE ORIGINE ET AVTO.

Henoch præ
cipuus doctor
Ecclesiæ suo
tempore.

HENOCH, qui anno lared 162 nascitur, anno à mundo condito 622, Vixit autem annis 365, & à Deo ex hac misera ad æternam uitam uiuus translatus est, quo facto ostendere uoluit Deus, pijs aliam uitam expectandam, in quam sint transferendi. Hunc autem fuisse præcipuum inter hos patres Ecclesiæ Doctorem, & promissionem de Semine mulieris magno studio late propagasse, & contra impiam Cainicæ ecclesiæ doctrinam et idolatricos, magna sustinuisse certamina, testatur scriptura, cum cum præ cæteris Patribus singulari & insigni præconio ornat, Ambulauit, inquit, cum Deo, & non apparuit.

Ostendit quoq; Epistola Iudæ, quam acri studio sui seculi homines ad poenitentiam sit cohortatus, & peccata impiorum reprehenderit, cum ait, eum de futuro iudicio & æternis poenis impiorum diligenter esse concionatum. Sic enim ibi scriptum est, Prophetauit de his septimus ab Adam Henoch dicens, Ecce ueniet Dominus in Sanctis milibus suis, facere iudicium contra omnes, et arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impie egerunt, & de omnibus duris, quæ locuti sunt contra Deum peccatores impij, Cum hoc uixit Adam annis 303.

MATHVSALEM natus 65 anno Henoch patris sui à mundo condito anno 687. Vixit autem

tem annis 969, quot annis nullus hominum à con-
dito orbe, & mortuus est ipso anno diluuij. Cum
hoc uixit Adam 243 annis.

LAMECH natus anno Mathusalem 185, à
mundo condito 874, Vixit annis 777, Cum quo
Adam uixit annis 55.

Hi nouem uiri summi, fuerunt οὐβεργοι, &
cooperarij patri suo Adæ in propaganda & reti-
nenda doctrina de promisso Semine mulieris, &
in tradendis ueris cultibus Dei, Ita Adam cum
his nouem Synergis suis 930 annis Ecclesiæ Dei
præfuit.

II MILLENARII Ecclesia.

NOAH natus anno patris sui Lamech 182, Secundus mil-
anno à mundo condito 1056. Vixit annos 950, ita lenarij Episco-
ut Adam in primo Millenario, sic hic in secundo pus fuit No-
Millenario Ecclesiæ Dei Episcopus usq; ad Abra- ha cum filio
hamum fuit, cum quo Noah uixit annis 53. Sem sacer-
dote Dei akti-

Est igitur & hic inter præcipuos Docto-
res & Episcopos Ecclesiæ Dei numerandus, qui
quantum contemptum & persecutionem, pro-
pter Dei doctrinam in mundo corruptissimo,
cum impijs propter poenam Diluuij imminen-
tem, ad poenitentiam per centum & uiginti
annos continuos inuitaret, sustinuerit, facile
est

DE ORIGINE ET AVTO.

est cogitare. Quis autem explicare potest, quantos hic tantus uir dolores sustinuerit, cum totum genus humanum aquis diluuij deleri, & se solum cum paucis seruari, ac post tantam poenam, homines omnium malorum oblitos, rursus in impietatem, & omnia scelera præcipientes ferri uideret? Vixit enim post diluuium annos 350 ita ut appareat hos Patres maiores martyres fuisse, & atrociores cruciatus sustinuisse, quàm qui gladio percussi aut igne combusti sunt.

SEM natus anno patris Nohe 502, à mundo condito 1558, uixit annis 600, et ultra Abrahamum annos 35. cum Isaac annos 110, cum Iacob & Esau annos 50. Hunc multi existimant fuisse Melchisedechum regem Salem, qui Abrahamæ redenti ex pugna, protulit panem & uinum.

Hic est primus ordo Doctorum Ecclesiæ Dei, Patrum nempe, qui haud dubie pulcherrima Ecclesiæ lumina fuerunt, à quibus tam longo tempore, unà uiuentibus, Ecclesia pulcherrime per 2118 annos fuit administrata.

ECCLÉSIA TERTII millenarij.

II. Patriarchæ.

SEcundus

Secundus ordo gubernatorum Eccle-
 siæ Dei est Patriarcharum. Præfuit autem Eccle-
 siæ Dei in tertio Millenario usq; ad Regem &
 Prophetam Dauidem **ABRAHAM** cum suis
 posteris, qui natus est ex patre Thare anno mundi
 1949, uixit annos 175. Sub hoc Doctore renoua-
 ta est promissio de Semine mulieris, liberatore ge-
 neris humani, & clavis promissionibus ostensum
 est, hunc Liberatorem ex Abraham posteritate ex-
 pectandum esse, & institutum est signum fœderis
 circumcisio.

Tertij mille-
 narij Episco-
 pus fuit Abra-
 ham cum suis
 posteris, usq;
 ad Eliam Pro-
 phetam, qui
 in medio se-
 culorum ui-
 xit.

ISAAC natus anno Abrahamæ 100, anno mun-
 di 2048, cum quo uixit Sem 110 annos, Vixit
 autem Isaac annos 180.

IACOB natus anno mundi 2108, Hic fuit
 Patriarcha Ecclesiæ Dei, & uixit annos 147.
 Cum hoc uixerunt, Sem 50, Abraham 15 annis,
 à quibus & à patre Isaac cœlestem doctrinam di-
 dicit.

IOSEPH natus anno mundi 2199, Hic
 in Ægypto ueram doctrinam de Deo late propa-
 gavit, uixit annos 110. Præfuerunt autem Eccle-
 siæ Dei duodecim Patriarchæ cum filijs & poste-
 ris suis in Ægypto annos 215.

LEVI paucis annis ante Ioseph natus, Vixit
 annos 137, post huius mortem filij Israel fuerunt

DE ORIGINE ET AVTO.

in Ægypto 121. A morte autem Leui usq; ad Mo-
sen natum, anni sunt 41, quo tempore Ecclesiæ
præfuerunt Cahat, filius Leui, & Amram nepos,
pater Mose.

Quinq; libri
Mosi.

MOSE natus anno mundi 2372, per hunc
populus ex Ægypto est eductus, diuinitus data
& publicata Lex, & edita ingentia miracula,
qualia antea nunquam uisa aut audita in hoc
populo erant. Hic cum fratre Aharone, qui
ipso, biennio maior fuit, gubernator Ecclesiæ
fuit. Vixit Aharon 123 annos, Mose autem
120, per hunc editi sunt quinq; Libri, ipsius no-
mine inscripti.

IOSVA natus anno mundi 2414, anno
ætatis Mose 42, Vixit annis 110. Præfuit po-
pulo cum Athniele post mortem Mose, annis 40.
Cum hoc Ecclesiam gubernauit Eleazar filius
Aharonis.

Iud. j. 2.

His temporibus cum uarijs idolatricis cul-
tibus, obscurata uera doctrina, Dominum irri-
taret populus, misere per hostes uicinos, conti-
nuis bellis est uexatus, subinde tamen diuinitus
quidam excitati sunt, per quos & uera Doctri-
na & ueri cultus Dei, deinde etiam pax ac tran-
quillitas aliqua restitueretur, ut fuit Ephud, qui
annis

annis 80 præfuit, Coepit esse dux seu iudex populi
li anno mundi 2533.

Deinde DIBORA prophetissa, & BARACH, anno mundi 2713, præfuerunt annis 40. Sub his iudicibus uicinae gentes sæpe tentarunt armis delere populum Dei, sed mirabiliter semper seruatus, & à Deo defensus est. Hi duo fuerunt iudices post Moysen anno 120, Post Iosua. 33.

Hos secutus est GIDEON, qui 40 annis præfuit, & populum ab oppressione Midianitarum liberauit. Deinde ordine alij, quorum Catalogus in libro Iudicum extat. Cæterum à morte Moysi usque ad Samuelem, sunt anni 357.

Patriarcharum gubernatio durauit annos circiter 850.

III. Prophetæ.

IN tertio ordine Doctorum Ecclesiæ Dei sunt Prophetæ, quam seriem à SAMUEL E LE ordimur, sicuti & Petrus Acto 3. facit. Coepit autem Samuel regere Ecclesiam & populum Dei anno mundi 2850, & præfuit annis 40, Acto. 13.

DA.

DE ORIGINE ET AVTÖ.

Libri Psal-
morum.
Libri Re-
gum.

DAVID rex & Prophetarum summus, te-
net regnum & Episcopatum annis 40, cœpit re-
gnare anno mundi conditi 2890. Sub hoc iterum
renouata est promissio de uenturo Semine, et abo-
litis idolatricis cultibus, ac sublatiis uarijs errori-
bus, qui in Ecclesiam tempore Iudicum irrepse-
rant, restituta est puritas doctrinæ cœlestis ac ue-
ri cultus Dei. Conscripti præterea sunt libri Psal-
morum & Regum secundus, cum dimidio fere
primi libri. Sub hoc Rege & Propheta, guberna-
tio Ecclesiastica et Politica, pulcherrime fuit con-
stituta. Cum hoc in Ecclesiastica gubernatione fue-
runt Prophetæ NATHAN, & Gad, & sacer-
dotes SADOCH & ACHIMELECH,
Deinde ingens cœtus sanctissimorum & doctissi-
morum hominum, quorum monumenta in Psalmo-
rum libris extant, ut Asaph, Haëman, Ethan, filij
Chore & aliorum.

Liber pro-
uerbiorum,
Ecclesiastes.
Cantica can-
ticorum.

Patri Dauidi succedit filius SALOMON,
ab hoc sunt conscripti libri Prouerbiorum, Ec-
clesiastes & Cantica canticorum. Cœpit regnare
anno mundi 2930, & præfuit annis 40, tandem
propter idolatriam, libidines & alia eius scelera
Regnum scissum est. Hoc regnante fuit Propheta
AHIAS, qui de scissura Regni prædixit. Deinde
alii, Azarias, Semeias, Addo & Hicu, qui à Baasa
rege interfectus est.

Ceterum

Ceterum cum per Salomonem senem, blanditijs mulierum corruptum, deinde ordine per impios reges Israel, Ierobeam, Nadab, Baesa, Ella, Simri, Amri & Achab, Deinde per impios Reges Iuda quoq. Rehobeam filium Salomonis et Abiam uera doctrina de Deo, & ueri cultus Dei essent contaminati & obscurati, & horribiles idolatrie inuectæ, excitatus est diuinitus ad repurgandam doctrinam & eius lucem iterum accendendam, ELIAS Thesbites. Huic fuerunt acerrima certamina cum impio rege Achab & Iesabele regina ac sacerdotibus Baal, edidit ingentia miracula, precibus suis claudens & aperiens cœlum, suscitatis etiam mortuis, tandem cum ultra 40 annos præfuisset Ecclesiæ, & uaria pericula sustinisset, à Domino per turbinem in cœlum translatus est, quo facto in medio seculorum (fuit enim Elias post ter millesimum annum à mundo condito) Deus testari uoluit, aliam uitam restare pijs, in quam sint traducendi.

Quarti mille
narij Episcopus fuit Elias cū sequentibus Prophetis, Ducibus & Sacerdotibus pijs, usq. ad Christum.

ECCLÉSIA IIII.

Millenarij.

ELIÆ surrogatur ELISEVS, qui non minoribus conflictatus periculis, & editis miraculis, cum fere 70 annis Ecclesiæ præfuisset, moritur, sub Ioa rege Israel. Cœpit autem post Eliam

E

raptum

Ceterum

DE ORIGINE ET AVTQ.

raptum, regere Ecclesiam circiter annum 3050 à mundo condito, Huic Prophetæ contemporanei fuerunt Micheas prior eo, cuius Prophetia extat, Zacharias filius sacerdotis Ioiadæ sub Ioads rege.

Prophetæ
contemporanei
Esaia.

Esaia serra
sectus.

Eliseo succedit mox ESAIAS, qui non ex sacerdotum, sed regia tribu fuit, ideo Christum in 5 cap. suum patruelem appellat. Cœpit autem prophetare Esaia circiter annum 3162. Huius contemporanei Prophetæ fuerunt Ionas, Amos, Michas, Ioel, Oseas, Olda, Obed & Nahû, ut quidam putant. Præfuit autem Ecclesiæ Esaia, maximis rebus gestis, annis circiter 30, sub quo regnum Israel propter impietatem destructum, et per Salmanassar regem, in Assyriam translatum est, Esaia autem à Manasse rege serra sectus scribitur.

Ieremias lapi-
dibus obrutus.

IEREMIAS incipit prophetare anno 13 Iosia, qui est annus à mundo condito 3315. Hic præfuit Ecclesiæ ultra 40 annos, & ultra ipsam desolationem Hierosolymæ, quam uidens & plurima mala & persecutiones sustinens, & prædixit, & magno animi dolore uidit senex, abductus in Ægyptum, cum populum & principes reprehenderet, apud Taphnas lapidibus obrutus uitam finiuit. Huius contemporanei fuerunt Sophonias, Habacuc, Abdias.

Ieremiam senem uidit & audiuit DANIEL
adoles.

adoleſcens, qui anno tertio regni Ioiakim, migra^t
in Bbbylonem cum Rege & ſocijs, anno mun^a
di 3344. Maximis autem rebus in Babylone per
ipſum, tum in Eccleſia, tum in Politia geſtis, & la
te ſparſa uera doct̃rina de Deo, in iſto populo, do
cuit circiter nonaginta annos, prædixit regno
rum mutationes, & certum tempus oſtendit, quo
promiſſus Liberator humani generis eſſet uentu
rus.

EZECHIEL incipit prophetare anno 5.
ſpontaneæ migrationis regis Iechaniæ.

HAGGEVS & ZACHARIAS pro
phetant anno 2 Darij regis, qui eſt initium hebdo
madarum Danielis, anno mundi conditi 3443.
Hos ſequitur Malachias Prophetarum poſtremus,
quem Hebrei Eſram eſſe putant, neq; enim de hoc
Propheta certiora extant.

Hic eſt tertius ordo Doct̃orum Eccleſiæ
Dei, Prophetarum nempe, quorum gubernatio du
rauit annos circiter 600.

III. DVCES ET Sacerdotes.

IN quarto ordine doct̃orum Eccleſiæ ſunt Du
ces & Sacerdotes poſt ſolutam captiuitatem

DE ORIGINE ET AVTO.

Babilonicam, usq; ad Christum filium Dei, regem
& sacerdotem æternum populi Dei.

MARDOCHEVS, qui in spontanea mi-
gratione, Babyloniam cum lechania uenit, exalta-
tur 12 anno Assueri, qui est annus mundi 3453,
uixit, ut Philo refert, annis 197.

IESVS, qui anno ante Christum natum
536 cum principe Zorobabel reuersus est in lu-
deam, præfuit sacerdotio annis 36. Hunc Philo pu-
Liber Iudith tat autorem esse libri Iudith.

IOACHIN successit patri, & præfuit
Historia He- 48 annis, quidam tantum 28 annos ponunt, huic
ster. tribuunt historiam Hester.

Cum his simul præfuerunt ESRA S, qui
anno 7 Artaxerxis, qui est annus mundi 3505,
ad restorationem Hierosolymæ missus est cum
populo.

Deinde NEHEMIAS, qui anno 20 Ar-
taxerxis ad edificandam Hierosolymam mitti-
tur, hunc putant uixisse ultra centum & uiginti
annos, ut est cernere in ipsius historia, attingit
enim Alexandri magni tempora, & Iadda sa-
cerdotem cap. 12. nominat, qui Alexandrum in ur-
bem Hierosolymam recepit, Ac quidem hoc ad-
hue

huc uiuente, summi Pontifices seu Sacerdotes statim ceperunt sacerdotio & autoritate sua ad querendam potentiam abuti, ideo grauitur ab Ne^{Confusio in dignitate sacerdotali.} hemia reprehensi sunt. Et secuta postea est magna confusio & tyrannis in dignitate sacerdotali, cum non tam templo & Deo, quam acquirendis opibus & honoribus seruirent, & uiciorum Regum studia aucuparent, itaq; talia monstra omitto, & tantum pios commemorabo, per quos uera doctrina de Deo est conseruata & propagata, inter quos fuerunt Simon & Eleazarus fratres, filij Onie. Sub hoc Eleazaro plures quam centies mille Iudei in Ægypto captiui, Iudæi redempti. à Ptolemæo Philadelpho donati sunt libertate, pti. cum pro singulis capitibus λύτρον 12 coronatos Rex ipse de suo persoluisset.

Ab hoc rege & septuaginta duo uiri ex Iudea in Ægyptum uocati sunt, qui Veteris testamenti libros in græcam linguam transtulerunt, Septuaginta Interpretes. quorum uersio 70 Interpretum adhuc uocatur, quos magnificis muneribus donatos, remisit domum. Hanc autem uersionem scribunt absolutam & perfectam anno 17 Ptolemæi Philadelphi, qui est annus mundi 3694.

SIMON Iustus annis 28 præfuit, Hunc Ecclesiasticus pluribus uerbis & magnificis prædicat Iesus Sy^{seu Iesus Sy-} rach^{rach.}

DE ORIGINE ET AVTO.

Thalmud.

rach, quem huius Simonis tempore apparet librum suum scripsisse, qui Ecclesiasticus appellatur, circa annum mundi 3735. Huic Simoni tribuitur Thalmud Iudeorum.

Huius Simonis filij Oniæ maioris, pietas et sanctitas commen datur, lib.2. Machabeo. cap.3. qui et fraude fratris Menelai, cui nomen iunioris Oniæ erat, quiq; sacerdotium expulso fratre tertio Iasone, ui occupauerat, interfectus est.

Libri Machabeorum.

Eo tempore fuit MATATHIAS sacerdos uice loarib Hierosolymita, Machabeorum pater, quo Antiochus Epiphanes, horribiliter contra Iudeos grassabatur, sicuti hæc in libris Machabeorum copiose describuntur. Cæpit autem regnare Antiochus anno regni Græcorum 137, anno à mundo condito 3739. Huius Matathie et ipsius filiorum pietate et uirtute, Antiochi Epiphanis seuicia repressa est, et uera doctrina, et præcepti in lege cultus conseruati sunt, Gesta hæc sunt ante Christum natum 165 anno.

IUDAS MACCABEVS filius Matathie, primus Hasmoneorum seu Simonensium, præfuit in ducati annis 6, cuius et ipsius fratrum res gestæ descriptæ sunt lib.1. Maccab. Quia autem ut à Daniele prædictum erat, eo tempore miserrime populus adfligebatur, ideo diuinitus excitati sunt

ti sunt Maccabei, ut hoc modo populus subleuaretur auxilio paruulo, Danie. 11.

IV DÆ Maccabeo succedit frater IONATHAS, qui præsuit annis 18, ad hunc una cum ducatu propter sacerdotum improbitatem & negligentiam, redijt dignitas sacerdotalis. IANNEVS ^{Postremus} enim secundus Hircanus, postremus dux ex stirpe ^{dux ex stirpe} Davidis fuit, ita domus David fit truncus putris, unde exoritur uirga Iesse, Esai. 9. Sacerdotij autem dignitatem suscepit Ionathas anno principatus sui 9. ante Christum natum 150.

In Ionathæ crudeliter à Triphone cum duobus filijs occisi, locum eligitur ipsius frater SIMON tertius Matathie filius, anno ante Christum natum 140, cuius res gestæ descriptæ sunt lib. 1. Maccab. à cap. 14. usq; ad finem libri. Præsuit annos circiter, 8. Virtute igitur & pietate quatuor Asmoneorum patris Matathie & trium filiorum, & politia & uera loctrina & mandati cultus Dei in hoc populo, usq; ad Christum, asserti & defensi sunt, ut sciri posset, quando & ex quo populo Messias promissus, expectandus esset.

Simoni patri succedit in sacerdotio & principatu IOANNES HIRCANVS ^{Pharisæi,} Maior, ^{Saducæi,} cuius mentio fit in fine 1. lib. Maccab. Hoc imperante ortæ sunt sectæ Phæseorum, Sadduceorum et Esseorū, per quas doctrina iterū obscurata ^{Essei.} fuit.

DE ORIGINE ET AVTO.

Templum
Garizim.

Mathan auus
Mariæ uirgi-
nis, & eius pa-
ter Eli.

Hierosolyma
capta.

fuit. Magnas res hic gessit. Nam Samariam cum templo Garizim, tempore Alexandri magni ex-
tracto, evertit, Idumeam & multa Syriæ oppida cepit &c. præfuit annis 31, & cœpit imperare anno mundi 3830. Post hunc uariæ confusiones & mutationes subinde sunt factæ, & gens Iudai-
ca continuis bellis grauitè est uexata. In his tan-
tis & diuturnis malis, ac tot sæctis exortis, doctri-
næ cœlestis custodia apud paucos fuit, uidelicet, apud MATHAN auum MARIÆ uirginis, qui ante Christum natus est, annos circiter cen-
tum. Deinde apud IOIAKIM, qui & ELI, patrem Mariæ uirginis, qui ante Christum natus est anno sexagesimo, illo ipso anno, quo à Pom-
peio Hierosolyma est capta, & Iudea Romanis tributaria facta, ac in prouinciæ formam redacta est, ut constaret adesse tempus aduentus Messie, de quo Iacob patriarcha uaticinatus erat, dicens, Non auferetur Sceptum &c.

Cum his fuerunt eodem tempore custodes ueræ doctrinæ Simon, Anna prophetissa, Zacharias, Elisabet ipsa uirgo Maria mater Domini & pleriq; alij.

In hoc quart ordine Ducum & Sacerdotum à soluta captiuitate usq; ad Christum, gubernatio Ecclesiæ durauit annis plus minus quin-
gentos.

ECCLESIA QVINTI & ultimi millenarij.

CHRISTVS ET APOSTOLI.

QVINTVS & postremus ordo Docto-
rum Ecclesie est, quem à Iohanne Baptista, qui
biennio docuit, & ab ipso CHRISTO filio
Dei, Rege & aeterno Sacerdote populi Dei ordi-
mur, qui ex aeterno Patre, aeternus Filius, assum-
pta humana natura, natus est ex Maria uirgine
anno Herodis, ut quidam putant, tricesimo, &
Augusti 42, Alij contendunt natum anno Hero-
dis 34, anno mundi 3962. Qui anno tricesimo à
Iohanne baptisatus uocem Euangelij ex sinu eter-
ni Patris depromptam palam iuxta promissiones
editas, in populo Iudaico prædicare coepit, editis
ingentibus miraculis.

Quinti & se-
xti millena-
rij summus
Pontifex &
sacerdos in
aeternum, est
Iesus Christus
filius Dei, cū
Apostolis,
Episcopis,
Pastoribus,
quos ipse se-
dens ad dex-
tram Patris,
mittit omni-
bus ætatibus.

Deinde post triennium sese uictimam pro
redimendo genere humano offerens, passus &
mortuus anno Tiberij 18, tertia die ex mortuis
uictor & triumphator resurrexit, & ascendens
in cælum, quinquagesimo, ab eo quo resurrexerat
die, sedens ad dextram Patris, Spiritum sanctum
ad accendendam & late spargendam Euangelij
lucem, in Apostolos effudit.

In hunc quintum ordinem referendi sunt
Apostoli, Prophetæ & Euangelistæ, Episcopi, Pa-
stores

DE ORIGINE ET AVTO.

stores & Doctores, quos subinde ad Ministerij cōseruationem omnibus seculis, filius Dei excitat.

Primi in hoc ordine sunt Apostoli, atq; hic considerandum est, in quæ loca, & quam late in omnes orbis terrarum partes, uox Euangelij sparsa sit, & qui ordine in quibus locis illis Episcopi, Pastores & Doctores successerint.

I. APOSTOLI.

PETRVS Apostolus ex uico Bethsaida Galileæ, frater Andreæ, cum in Hierosolyma, Ioppe, Cæsarea, Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, Bithynia, Italia Euangelium sparsisset, scribitur anno ultimo Neronis, à Nerone affixus esse Cruci. Docuit igitur post resurrectionem Christi annos 35.

PAVLVS Apostolus ex persecutore et blasphemio conuersus est ad Christum eodem anno, quo Christus ascendit ad cœlos, circa finem nempe anni 18 Tiberij, quo etiam statim Euangelium in Damasco urbe docere cœpit, etsi ex Euodio Nicephorus anno 7 primum à resurrectione Christi, Paulum conuersum referat. Deinde, ut ipse in Galatis refert, abiit in Arabiam, inde denuo reuersus Damascum. Postea per magnam orbis partem Euangelij lucem accendit, perlustrata Iudæa, Syria, Cilicia, Cipro, Pamphilia, Lycaonia, Phrygia, Galatia, Mysia, Ionia, Macedonia, Græcia,

cia, Achaia, postea uinctus Romam ad Caesarem
Neronem mittitur, ubi biennio in custodia fuit.
Deinde dimissus, per alios decem annos Euange-
lium Christi docuisse, & anno 13 Neronis, post
Christum uero à mortuis excitatum, anno 36, iussu
Neronis interfectus esse scribitur, Docuit igitur
Euangelium annos 36.

ANDREAM fratrem Petri S. Hierony-
mus scribit Scythiis & Sogdianis & Sacis prædi-
casse Euangelium. Alij etiam oris quæ sunt ad Eu-
xinum, Byzantijs, Macedonia & Græciæ.

IACOBVM Iustum fratrem Domini, Hie-
rosolymis Ecclesiæ præfuisse triginta annis, id est,
usq; ad septimum Neronis annum, & iussu filij
Annæ, qui tum summus Pontifex erat, præcipita-
tum de pinna templi, lapidibus obrutum, occisum
fullonis fuste.

IACOBVM autem Zebedei filium, fratrem
Iohannis Euangelistæ, prædicasse Euangelium tri-
bubus, quæ in dispersione erant. Hic cum Euange-
lium circiter 12 aut 13 annos prædicasset, occisus
est ab Herode Agrippa, ut refert Lucas cap. 12.
Act.

MATTHEVM referunt lucem Euange-
lij accendisse & propagasse in Æthiopia.

BARTHOLOMEVM in India.

MATTHIAM in altera Æthiopia, ubi
est irruptio Apsari & Hyßi portus.

PHI

DE ORIGINE ET AVTO.

PHILIPPVM in Phrygia.

THOMAS scribitur docuisse Euangelium Parthos, Medos, Persas, Germanos & Hyrcanos, Bactros & Magos, ut refert Hieronymus.

Idem scribit Simonem Cananæum, cognomento Iudam, fratrem Iacobi iusti, successisse Hierosolymis in Episcopatu fratri Iacobo, & uixisse annos uiginti supra centum. Eusebius uero ex Egesippo Simonem Cleophæ filium Iacobo surrogatum, & hunc tot annis uixisse, ac sub Traiano cruci affixum scribit, quem eundem esse intelligo.

IOHANNES Apostolus filius Zebedæi, in Epheso præfuit Ecclesiæ, de quo ita Ireneus refert, Ecclesia, quæ est apud Ephesum, à Paulo quidem fundata est, à Iohanne uero ædificata, qui permansit in ea usq; ad tempora Traiani. Hunc scribit Hieronymus anno 68 post passionem Domini Ephesi mortuum, & ibidem sepultum.

II. APOSTOLORUM Discipuli.

Habuerunt autem & frequentes Scholas & plurimos discipulos Apostoli, & præcipue Paulus & Iohannes, quorum cum in Actis, tum in Epistolis Pauli frequens fit mentio. Inter hos primi fuerunt, Barnabas & Simon, qui uocabatur Niger,

Niger, Lucius Cyreneus & Manahen, Iudas, Bar-
 sabas & Silas, hos Lucas Acto. 13 & 15 uocat
 Prophetas & doctores, Inter quos referunt Lu-
 cium Cyreneum Euangelium primum docuisse ad
 Danubium in Augusta Tiberina, quam Ratisbo-
 nam uocant, Marcum autem Pauli discipulum in
 Passau oppido ad Danubium sito, Crescentem Mo-
 guntiae & in Gallijs, Clementem Meti, Trophi-
 mum Arelati, Nathanaelem in Gallia apud Bitu-
 riges aut Treuiros, Lazarum resuscitatum Ma-
 siliae. Iosephum ab Arimathia in Britannia.

LUCAS Paulo Apostolo coniunctissimus,
 cuius & Euangelium, quod eum ex Paulo & alio-
 rum Apostolorum relatione scripsisse certum est,
 & Acta apostolica extant, Antiochenae Ecclesiae
 praefuit, & refertur à Hieronymo uixisse 84 an-
 nos, & sepultus esse Constantinopoli.

MARCVM scribunt ex Petri ore suum
 scripsisse Euangelium, & in Aegypto praefuisse
 Ecclesiae Alexandrinae, & ibidem mortuum octa-
 uo Neronis anno, 33 annis post Christi passio-
 nem.

III. EPISCOPI.

TIMOTHEVS Ephesi, TITVS Cretae
 Episcopus fuit. Deinde sunt quorum mentio fit in
 Actis & Epistolis Pauli, Apollos, Aristarchus,
 Caius

uange-
 & Hyr-
 nymus.
 gnomen
 Hieroso
 isse an-
 ex Ege-
 urroga-
 tiano cru-
 lligo.
 Zebedaei,
 reneus re
 à Paulo
 icata, qui
 ni. Hunc
 onem Do-
 m.
 es Scholas
 praecipue
 tis, tum in
 er hos pri-
 uocabatur
 Niger,

DE ORIGINE ET AVTO.

Caius Derbeus, Iason, Erastus, Sospater, Tichicus, Secundus, Tertius, Quartus, Sylvanus, Sosthenes, Epaphras, Iesus Iustus, Demas, Archippus Colossensium Episcopus, Eubulus, Pudens, Linus, Anacletus, Clemens, Artemas, Zenas, & Dionysius Areopagita Atheniensium Episcopus.

Post hos sunt quoque Apostolorum discipuli & contemporanei.

IGNATIVS Antiochene Ecclesie Episcopus obiectus bestiis, qui passus est anno 11 Traiani post Christi ascensionem 76.

POLYCARPVS Iohannis Apostoli discipulus, Episcopus Smyrne, anno etatis sue 86 ibidem sub Marco Antonino & Lucio Vero imperatoribus, igni exustus.

Cum hoc uixerunt Papias, Aristion, Aristides, Quadratus, & quidam alij Apostolorum discipuli.

Circa eadem tempora, aut certe non longe post, nempe à nato Christo plus minus 160 fuerunt Melito Asianus, Episcopus Sardensis, Theophilus Antiochensis episcopus, Apollinaris, Dionysius Corinthiorum, Philippus Cretenensis, Egesippus, Iustinus Philosophus, Modestus, Musanus, & nonnulli alij, quorum paucorum monumenta extant, recensentur autem scripti eorum libri partim ab Eusebio, partim ab Hieronymo.

IRENEVS auditor Polycarpi, Lugdunensis

sis Ecclesie presbyter, Photino eius Ecclesie episcopo nonagesimo uitae suae anno, una cum multis alijs Galliae martyribus interfecto, in episcopum Lugdunensem constituitur. Floruit sub Commodoprincipe circiter annos post Christum natum 170 uel 180, fertur sub Maximino interfectus esse Sirmij, Vixit igitur ultra annos 80.

Magna fuit persecutio eo tempore Ecclesiae, quae multos annos durauit. Dolebant enim gentes reprehendi & aboleri ritus patrios colendi deos. Quare passim in multis regionibus & locis interficiebantur Christiani, & in primis Doctores, & Ecclesiarum episcopi. In his autem tantis furoribus & diaboli saeuicia, quosdam pios Doctores conseruauit Deus, & alijs prorogauit uitam, ut per eos puritas doctrinae retineretur & propagaretur, inter quos fuerunt Polycarpus, Ireneus & quidam alij.

Circa, aut non longe post illa tempora uixerunt, Theodocion Ephesinus, Rhodon, Clemens Alexandrinae ecclesiae Presbyter, Pantenus, Milciades, Apollonius, Scrapion & Polycrates, de quorum uita & monumentis plenius referunt Eusebius & Hieronymus. Quibus omnibus uaria certamina, cum plurimis haereticis fuerunt, uidelicet cum Marcione, Montano, Valentinianis, Hermogenianis, & alijs plurimis.

Circa

DE ORIGINE ET AVTO.

Circa annum post Christum natum ducentē-
tesimum, sub Cæsarib. Seucro Pertinace, & Anto-
nino Caracalla floruit TERTVLLIANUS Apher,
& Carthaginensis, huius scripta extant, quibus
adeo delectatum Cyprianum scribit Hieronymus,
ut nunquam absq; Tertulliani lectione unum diem
prætermitteret. Scribunt hunc uixisse usq; ad de-
crepitam ætatem.

ORIGENIS pater Leonides, mota à Se-
uero imperatore, anno imperij ipsius 10, perse-
cutione aduersus Christianos, plexus capite, Ori-
genem cum sex fratribus & matre uidua, super-
stites pauperes relinquit, annos natum circiter
decem & septem, ut refert Hieronymus, Rem
enim familiarem ob confessionem occupauerat
fiscus. Huic anno ipsius decimo octauo ab Episco-
po Alexandria Ægypti κατὰ χριστιανισμῶν, ministeri-
um commissum est. Ex huius Schola plurimi Mar-
tyres prodierunt.

De huius uita, moribus, exercitijs & scriptis
libris uide Eusebium in Histo. Eccle. lib. 6. Vixit
usq; ad Gallum & Volusianum, id est, usq; ad 69
ætatis suæ annum, & mortuus est Tyri, in qua ur-
be & sepultus est. Floruit post ducentēsimū an-
num à Christo nato. Cum hoc uixerunt Ammoni-
us & ipse Alexandrinus, Heracleus, Ambrosius,
Tryphon

Tryphon, Minutius Felix Romanus, Beryllus, Hippolytus, Alexander episcopus Cappadociae, Iulius Africanus, Gregorius Neocæsariensis. Ponti episcopus, ab edendis miraculis θαυματουργός dictus, Dionysius Alexandrinæ urbis episcopus, Pamphilus præbyter, Eusebij Cæsariensis episcopi necessarius, qui ferè omnes Origenis discipuli fuerunt.

CYPRIANVS Afer Episcopus Carthaginiensis, passus est sub Valeriano & Galieno principibus, anno à nato Christo 260, Cum hoc uixit Cornelius Romanæ urbis episcopus, paulo ante Cyprianum martyrio coronatus, Pontius item diaconus eius.

His temporibus uariæ hæreses sunt exortæ, uidelicet Sabellij, Nouati, Samosateni, Nepotiani, Manichei, contra quos errores multi pij Doctores excitati sunt, ut taxarentur ac refutarentur, Videlicet, ad Sabellij, Nouati & Nepotis errores refutandos excitatus est Dionysius Alexandrinus Origenis discipulus, de quo supra, Samosatenu refutauit Malchion Præbyter Antiochenæ Ecclesiæ, qui cruditionis & eloquentiæ magnam laudem habuit. Floruit sub Claudio & Aureliano post Christum natum circiter 275 annum.

Manichæi errores taxauit Archelaus episcopus Mesopotamiæ Syro sermone, Refutatio postea in Græcum uersa est. Fuit enim Manes Persa:

F

Floruit

DE ORIGINE ET AVTO.

Floruit Archelaus sub Probo imperatore, circiter annum 284 post Christum natum. Quo tempore & Anatholius Alexandrinus uixit.

ARNOBIVS Pierius Alexandrinæ Ecclesiæ præbyter, Melitius, Lucianus Antiochena ecclesiæ præbiter, Phileas Ægyptius clari uiri et doctores Ecclesiarum, circa annum 300 à nato Christo, sub Diocletiano & Maximiniano uixerunt, quorum Phileas & Lucianus in persecutione Diocletiana, martyrio ornati sunt. Hoc tempore & Lactantius Firmianus claruit, discipulus Arnobij.

Sub CONSTANTINO Magno, anno post Christum natum plus minus 320 insignes doctores Ecclesiæ fuerunt Eusebius Cæsareæ Palestinæ episcopus, cuius preclara monumenta extant. Rhetorius Eduorum episcopus, Methodius, qui Origenis, deinde ATHANASIVS urbis Alexandrinæ episcopus, qui Arii errores refutauerunt, Eustathius, Paphilius Antiochiæ episcopus, Iuuenius Hispanus præbyter, Antonius monachus, Victorinus Afer.

Concilium
Nicenum.

HOC tempore celebratum est CONCILIUM NICENVM contra Arium, anno nempe 325 Constantini, à Christo nato 326, in quo trecenti decem et octo Episcopi conuocati fuerunt. Inter hos fuerunt uiri clari Paphnutius, Spiridon Cypri episcopus, Eustathius Antiochenus, Alexander Alexandria episcopus, Iacobus Antio.

Antiochie Mygdonie clarus edendis miraculis,
Paulus Neocæsariensis martyr, duabus manibus
in persecutione Maximiniani exustis.

CONSTANTIO filio Constantini Magni
imperante, anno à nato Christo plus minus 350,
Doctores Ecclesie uixerunt, Theodorus Heracleæ
Thraciarum episcopus, Eusebius Emesenus epi-
scopus, Triphylus, Lucifer, Acacius, Serapion, Hi-
larius urbis Pictauorum Aquitanie episcopus,
Cuius de sancta Trinitate contra Arianos, & alij
plurimi utiles libri extant.

Anno 39 Constantij nascitur S. AVGVSTI-
nus, & circa eadem tempora S. MARTINVS
episcopus baptisatus est à S. Hilario episcopo.

Sub Valentiniano et Valente fratribus impera-
toribus, circiter annũ post Christum natum 380,
doctores Ecclesie claruerunt, Effrem Edissene
ecclesie Diaconus, Damasus papa, Apollinaris,
Didymus Alexandrinus, captus oculis à prima
etate, Basilus Magnus Casareæ Cappadocie epi-
scopus, qui Eunomij errores refutauit, Gregorius
Naziansenus, quem Eusebius propter arctissimam
coniunctionem uocat fratrem Basilij. Hunc Nazian-
senũ Hieronymus appellat præceptorem suum, à
quo sacras literas didicerit, et in Catalogo quoq;
alium Gregoriũ Nisenum recenset Hieronymus,
quem fratrem Basilij affirmat sibi et Gregorio Na-
zianseno legisse libros ab ipso contra Eunomium
scriptos.

DE ORIGINE ET AVTO.

Item, Eutropius Monachus & præsbyter, CYRILLVS episcopus Hierosolymæ, EPIPHANIVS Cypri Salaminæ Episcopus, Euagrius Antiochiæ episcopus, Gelasius Cæsareæ Palestinæ episcopus. Maximus episcopus Constantinopolitanus, AMBROSIVS episcopus Mediolanensis, Prudentius.

Sub Gratiano, Theodosio Magno & eius filijs Arcadio & Honorio imperatoribus, anno post Christum natum circiter 400 insignes Doctores Ecclesiæ fuerunt. S. HIERONYMVVS patre Eusebio natus, oppido Stridonis. Iohannes Monachus & præsbyter Damascenus, Sophronius, Audentius, Ruffinus, IOHANNES CHRYSOSTOMVS episcopus Constantinopolitanus, Theodoretus Cyri episcopus.

Concilium
Constanti.

CÆterum observandum hoc loco est, anno Gratiani tertio, secundam synodum Constantinopoli fuisse, in quo Macedonij error condemnatus est, qui negabat Spiritum sanctum Deum esse. Fuit & hoc tempore Seuerianus, qui propter eloquentiam & conciones ad populum præcipue laudatur. Item Theodorus Monachus, Iohannes Cassianus, Lucianus Præsbyter ecclesiæ Hierosolymitanæ. S. Martinus episcopus Turonensis, Seuerus Sulpitius.

S. AVGVSTINVS episcopus Hipponensis, diuinitus ad Pelagianorum & Manicheorum furores

rores refutandos excitatus, mortuus est cum à Vandalis Hippo urbs obsideretur, anno à nato Christo circiter 436 anno ætatis suæ 75. Paulinus præbyter discipulus S. Augustini, Orosius, Niceas, Simplicianus Ambrosij successor in Episcopatu. Isidorus senior, Maximus Episcopus Taurinensis.

Sub Theodosio iuniore imperatore, circa annum à Christo nato 430, Ecclesijs præfuerunt Possidonius Afer episcopus Calamensis, Celestinus papa, cuius iussu CYRILLVS episcopus Alexandrinus Concilium Ephesinum coegit, in quo à ducentis Patribus damnatus est Nestorius, qui duas personas in Christo fingeat, unam hominis, alteram Dei, & assererat Mariam non Dei, sed hominis tantum matrem esse. Celebrata est hæc Synodus anno Theodosij iunioris 10, Anno à nato Christo 437.

Concilium
Ephesinum.
Nestorius.

Hoc tempore uixerunt Sozomenus & Socrates, rerum Ecclesiasticarum scriptores, ex quorū & Theodoriti libris, per Epiphanium Scolasticum uersis, Cassiodorus compendium historiæ cōtexuit, cui à tribus autoribus, Tripartitæ nomen fecit.

Historiæ
Tripartitæ
autores.

Deinde Sedulius, Philippus auditor S. Hieronymi, Vincentius, Paulus præbyter, Isaac præbyter Antiochenæ Ecclesiæ, qui Nestorianos & Eutychianos errores refutauit. Eucherius episcopus

DE ORIGINE ET AVTO.

Lugdunensis, Primasius, Hilarius Arclatensis episcopus.

Concilium
Calcedonense est,
Eutiches.

anno 2 Martiani, a Christo nato 456, Romanam a Vandalis captam, & biennio post, Concilium Calcedonense celebratum, in quo Eutiches hereticus damnatus est, qui asserbat Christum post assumptam humanam naturam, non ex duabus naturis existere, sed solam in eo diuinam manere.

Fuerunt igitur hoc tempore uiri illustres, Proterius Episcopus Alexandrinus, Pascasius, Leo papa, Petrus Rauennates, Flavianus episcopus Constantinopolitanus, Gelasius papa, Gennadius Massiliensis ecclesie Præbyter, qui omnes Eutichetis errores taxauerunt. Prosper, Saluianus, Sidonius, Fulgentius Apher patria Carthaginiensis episcopus Ruspensis, Boetius uir doctissimus, & plerique alij.

Sub Iustino, Iustiniano, & Iustino iuniore imperatoribus, post natum Christum circiter annum 540, fuerunt Cassiodorus monachus, Arator.

His successit GREGORIUS Magnus, primus eius nominis papa, qui scribitur iniisse pontificatum anno post Christum natum 619.

Huius

Huius temporibus non ita doctrine puritas in Ecclesia fulsit, sed ualde humanis traditionibus fuit obscurata. Nam Monachatus, cum multis superstitionibus, uehementer auctus est, & Gregorij etatem secutæ sunt maiores tenebræ. Cumulata est inuocatio mortuorum Sanctorum, corpus Christi coepit offerri pro mortuis, interdicta sunt Sacerdotibus connubia, adstricta uota Monastica confirmata est superstitio de purgatorio, & multiplices errores in Ecclesiam per superstitiosos homines, ignorantes doctrinam de fide & filio Dei, introducti sunt.

Atq; eo quidem tempore, anno Christi nempe 630, cum paulo ante sub Phoca imperatore primatus & tyrannis Papæ esset stabilitus, horrenda Mahometica secta in Asia exorta est, quæ sparsa Origo Mahometis. & propagata, ut postea in Papatu quoq; factum est, in multis locis & regionibus doctrinam de Deo corripit, obscurauit, & deleuit.

Sequuntur igitur Gregorij tempora, magna Monachorum agmina, quorum scriptis plus tenebrarum quàm lucis in Ecclesiam inuectum est. Monachorum scripta. Re-
censeo igitur tantum saniores, in quibus aliquid iudicij & eruditionis fuit, quorum tamen aliqui, propter confusionem doctrinarum, quæ illo tempore fuit, multum erroris habuerunt.

ISIDORVS Iunior episcopus Hispalensis

DE ORIGINE ET AVTO.

multis scriptis libris, claruit anno Domini 630.
Deinde BEDA præsbyter & Monachus Anglus, cuius plurima & utilia opera extant, Mortuus est anno ætatis suæ 72 sub Leone imperatore, anno Domini 732.

ALCVINVS Bedæ præsbyteri auditor, præceptor Caroli Magni imperatoris, uixit anno Domini 770.

PAVLVS Monachus Cassinensis Cœnobij, Hunc iussu Caroli Magni scribunt, constituisse Historias & Lectiones per totum annum singulis festiuitatibus Sanctorum congruentes.

HAYMO tertius episcopus Halberstatensis, auditor Alcuini, quem in omnes ueteris & noui Testamenti libros commentarios scripsisse constat, Moritur sub Ludouico imperatore filio Caroli Magni, anno Domini 834. Cum hoc RABANVS primum abbas Fuldenfis, deinde sextus Episcopus Moguntinus uixit, qui & ipse auditor Alcuini fuit, & in omnes Bibliacos libros commentarios edidit, Mortuus est anno Domini 855.

Huius auditor STRABVS fuit, quem primum Glossam, quam uocant ordinariam, ex Patrum

Patrum scriptis collegisse scribunt, quæ postea ab alijs, subinde additis pluribus sententijs, aucta est.

ANSELMVS Archiepiscopus Cantuariensis, huius plurima sunt scripta. Claruit sub Henrico imperatore tertio, anno Domini 1080.

SIGISBERTVS Monachus, quem constat fuisse uirum eruditum, id quod & eius Chronicon testatur, Vixit anno Domini 1110.

BERNARDVS abbas Clareuallensis primus, ordinis Cisterciensis, natione Burgundus, in quo multum lucis ueræ doctrinæ fuit, habuit tamen & suas tenebras, præ ut illa fuerunt tempora, Vixit anno Domini 1140, circa quæ tempora & HVG O præbyter & monachus S. Victoris Parisiensis, & GRATIANVS Decretorum compilator, PETRVS COMESTOR Magister historiæ Scholasticæ, PETRVS Lombardus Magister Sententiarum, Richardus Monachus, fuerunt.

Abbas IOACHIM claruit sub Henrico sexto, anno Domini 1200.

HVG O Cardinalis qui ueterum doctorum Ecclesiasticorum uestigia secutus, in omnes ueteris & noui Testamenti libros commentarios edidit, & mediocriter docet, Vixit sub Friderico imperatore secundo, Anno Domini 1240.

DE ORIGINE ET AVTO.

BONAVENTURA inter ceteros eius temporis scriptores præcipuus, floruit anno Domini 1283, quo tempore & ALBERTVS Magnus episcopus Ratisbonensis uixit, quæ tempora & THOMAS de Aquino, Alberti Magni auditor & discipulus fuit.

NICOLAUS Lyra, cuius in tota Biblia commentarij ualde utiles extant, uixit anno Domini 1320, & eodem tempore GVILHELMVS Ockam Anglus, Iohannis Scoti discipulus, quorum & aliorum plurimorum Monachorum scriptis, cum genera doctrinæ, Euangelium & philosophia, confusa essent, superstitiones confirmatæ, & in immensum auctæ, ac maiores tenebræ in Ecclesiam inuectæ sunt.

Interim tamen Deus aliquos pios Doctores semper excitauit, qui superstitiones taxarent, & doctrinam repurgarent, ut illis temporibus, anno nempe Domini 1340 Iohannes TAVLERVS, & postea anno Domini 1420 IOHAN. HVS, et eodem tempore IOHAN. de Gerson fuerunt. Deinde IOHANNES de Kaisersberg, VVESSELVS, & hoc postremo tempore per reuerendum uirum Dominum Doctorem MARTINVM LVTHERV M multiplices errores in Ecclesia taxati sunt, & doctrina Ecclesiæ repurgata est.

HVnc

Hunc Catalogum Doctorum ideo contexui,
ut appareat explicatio dicti Paulini Ephe.
4. Christus ascendens in altum, dedit alios
quidem Apostolos, alios uero Prophetas, alios
autem Euangelistas, alios Pastores ac Doctores,
ut quanquam omnibus seculis diabolus & impij
homines persequantur Ecclesiam, & interficiant
pios Doctores, & uera Ecclesiae membra, ita ut
multi sepe dubitent, an mansura sit Ecclesia, ta-
men credamus filium Dei sedentem ad dextram
Patris, excubare pro Ecclesia corpore suo, eam
regere, defendere, & conseruare ministerium
Euangelij, excitatis omnibus seculis pijs Docto-
ribus ad restaurandam, propagandam & conser-
uandam coelestem doctrinam, ut uoce Euangelij
colligatur Ecclesia, quae sit aeternum domicilium
Dei & hereditas Filij Dei, sicut in Psalmo dici-
tur, Dabo tibi gentes hereditatem tuam &c.

Vbi enim Ministerium non conseruatur, neque
subinde doctrina repurgatur, ibi necesse est infi-
nitos oriri errores. Extincta enim uera luce do-
ctrinae de Deo, & uero cultu Dei, gentes uaria
numina commenti sunt, et portentosos deos colere
coeperunt. Hinc praeter Iouem, Venerem, Martem,
Bacchum, Cererem, Dianam et ceteros, pudendi
& abominandi Romanorum dii sunt, Sterculius,
Cloacinus, Pauor, Pallor, Rubigo, Febris, Fornax,

Vir

HVnc

DE ORIGINE ET AVTO.

Virginensis, Subigus, Prema, Iugatinus, Domiducus, Partunda, Priapus, & tot deorum monstra, ut Augustinus referat ultra triginta milia Deorum & Dearum à Gentibus culta.

Ita apud gentem Iudaicam, cum uera doctrina obscurata esset, in uarios errores prolapsi sunt, & ipsi sine mandato Dei alios atq; alios cultus commenti sunt. Cœperunt etiam deserto uero Deo, colere gentium Deos, Baal, Astaroth, & adorare militiam cœli, & offerre liberos, carissima sua pignora.

Neq; uero minores errores hoc tempore apud aduersarios sunt, quàm olim apud gentes uel Iudæos fuerunt. Posteaquam enim uera doctrina de Deo & ueri cultus Dei, multis superstitionibus & humanis traditionibus corrupti, & ueluti sepulti sunt, Monachi, ociosum & ignauum hominum genus, subinde superstitiones auxerunt, quas quia Episcopi & Sacerdotes uident esse quæstuosas, irretitis simul regum & principum animis, quorum pauci ueram religionem curant, aut magna ex parte omnes religiones fabulas esse putant, illorum armis & præsidijs suos errores tuentur & stabiliunt.

Hinc ortum est, ut loco ueri Dei, cui soli inuocatio debetur, inuocentur mortui sancti, à quibus
tandem

tanquam à Deo ipso Petuntur in miserijs et ærum-
nis leuamina & auxilia.

In mari periclitantes à Nicolao opem petunt,
pestem arcent Rochus & Sebastianus. Milites
Georgium quasi Deum tutelarem habent, febrim
pellit Martinus inuocatus, dentium dolorem
Dorothea, oculorum Otilia, incendia restinguunt
Florianus & Laurentius, & nullum fere mor-
bi genus est, cui pellendo non sit excogitatus
mortuorum Sanctorum aliquis, unde superstitio
in tantum creuit, ut ueri Dei inuocatio propemo-
dum tota sit abolita, & eius loco mortui Sancti,
tanquam Dij colantur.

Deinde Missarum abominatio quoq; propter
questum creuit. Dicunt se pro redemptione ani-
marum, pro spe salutis, sicuti sonant uerba Cano-
nis, in Missa offerre Filium Dei, cum id opus non
sit ullius creaturæ, sed solius Filij Dei, qui se se-
mel pro peccatis & redemptione nostra obtulit,
& propter iustitiam nostram resurrexit.

Præterea sunt multi alij infiniti errores, qui,
nisi Deus singulari bonitate Euangelij doctrinam
subinde repurgaret et instauraret, perpetuas te-
nebras orbi terrarum inducerent. Seruat igitur
Ministerium Deus, & per hoc ex humano gene-
re

DE ORIGINE ET AVTO.

re quosdam ad eternam uitam uocat & sanctifi-
cat.

AN PATRES ET CON- cilia possint errare.

Sed hic queritur, cum diuinitus seruetur Mini-
sterium, an etiam errare possint, qui Ministe-
rium gerunt? Nam si tales errant, uidetur fru-
stra Ministerium seruari. Inde sunt uoces illæ, Ec-
clesiam & Concilia non posse errare, quia re-
gantur à Spiritu sancto, & illud Pauli 1. Timo. 3.
Ecclesiam esse columnam & stabilimentum ueri-
tatis, Ergo uolunt, in Ecclesia non posse herere
aliquos errores.

Hic iactatur & dictum Augustini, Euangelio
non crederem, nisi me Ecclesiæ catholicæ moue-
ret autoritas, Hinc contendunt aduersarij, Eos qui
in ministerio Ecclesiæ sunt, ut est Romanus ponti-
fex, Episcopi Cardinales, Patres & Concilia,
non posse errare, & maiorem esse Ecclesiæ, quàm
Euangelij & uerbi Dei autoritatem.

Ad quæ breuiter respondendum est, Verissi-
mum & certissimum esse, illum coetum seu Eccle-
siam, quæ fundamentum Apostolorum & Prophe-
tarum, cum summo angulari lapide Christo Iesu
retinet, nullo modo posse errare. Certum enim &
in nullam dubitationem uocandum est, illum coe-

tum à Spiritu sancto regi & sanctificari, & hanc Ecclesiam esse columnam & stabilimentum ueritatis, Vt sonat promissio Esa. 59. Hoc est fœdus meum cum eis, Spiritus meus qui est in te, & uerba mea, quæ posui in ore tuo, non recedent ab ore tuo, & ab ore seminis tui in sempiternum. Et Io. han. 14. Alium paracletum dabit uobis, ut maneat uobiscum in æternum, Spiritum ueritatis &c.

Sed hic sciendum & hoc est, in hoc coetu esse quosdam, qui & si sancti sunt, tamen alij alijs fundamentum, doctrinam nempe cœlestem, firmitus retinent, ac clarius intelligunt. Magna enim etiam in sanctis imbecillitas est, & in alijs plura sunt & maiora Spiritus sancti dona, quàm in alijs. Et nō semper æqualiter dona Spiritus sancti in omnibus sunt excitata, interdum Sancti sunt feruentiori & alacriori spiritu, interdum languent & sunt imbecilliores, non satis intenti ad retinendum fundamentum, ueritatem nempe, & lucem doctrinæ cœlestis.

Vterq; Petrus & Paulus habent spiritum sanctum, & sunt summi Doctores Ecclesiæ, ac pulcherrima Dei organa, tamen Antiochiæ Petrus grauiter lapsus, & gentes offendens, quasi ad iustitiam necessaria esset legis obseruatio, reprehenditur à Paulo, qui fundamentum doctrinæ retinet, & discrimen Legis & Euangelij melius quàm Petrus

DE ORIGINE ET AVTÖ.

trus intelligit, à quo Petrus aberrabat, sicuti ad Gal. 2. ait, Vbi uidissem, quod non recto pede incederent ad ueritatem Euangelij, dixi Petro coram omnibus &c. Neq; etiam sine peccato & errore fuit, dissensio inter Paulum & Barnabam orta, de qua Lucas Acto. 15 scribit.

Reprehenduntur etiam Prophetarum errores. Nathan enim, cum non ex instinctu & mandato Domini, sed suo consilio & propria intentione iubet, ut Dauid ædificet domum Domino, errat, & hic error mox in sequenti nocte à Domino corrigitur, ut scriptum est 2. Reg. 7. Ita & Propheta de Iuda, discedens à uerbo & mandato Dei, deceptus à Propheta in Bethel, discerpitur à Leone, 3. Reg. 13.

Magni & graues errores & lapsus sunt Aaronis, Gedeonis, Samsonis, & Dauidis, & multorum sanctissimorum uirorum, cum uerbi lucem amittunt. Hiob & Hieremias maledicunt diei natiuitatis suæ. Elias & Ionas pertesi uite, mortem sibi precantur, Quos errores & peccata summorum uirorum, ideo proponit Scriptura, ne efferramur ex donis Dei, ne simus insolentes, & ut meminerimus dicti Paulini, Qui stat, uideat ne cadat. Stamus autem tam diu, quam diu uerbum Dei in corde lucet, quæ lucerna ubi extincta est, necesse est sequi caliginem, tenebras, errores et lapsus.

Sicuti

Sicuti Propheta orat, Lucerna pedibus meis uerbum tuum, & lumen semitis meis.

Deinde etiam hæc Sanctorum errata & peccata proposita sunt, ut Ecclesia habeat consolationem, ut cum illis sua peccata sint condonata, credamus & nobis remitti, iuxta articulum, Credo remissionem peccatorum, qua fide, tota Ecclesia cum omnibus sanctis, opus habet, & quotidie orare cogitur, Dimitte nobis debita nostra. Non igitur audiendi sunt, qui fingunt, Sanctos non posse errare aut peccare, Vere enim de omnibus hominibus in hac uita dicitur, Nihil tam proprium est homini, quam labi, decipi ac falli, In altera uita uero non erit errori aut peccato locus.

QVO MODO IN SY- nodis iudicandum.

Cum igitur queritur, An etiam qui Ministrium gerunt, an Ecclesia, Concilia & Patres errare possint. Respondendum est, Ministros, Ecclesiam, Concilia & Patres non ad ullius hominis potestatem, sed ad solius uerbi Dei autoritatem alligatos esse, cuius lucem & puritatem qui sequuntur, non errant, à cuius uero puritate qui discedunt, labuntur in errores, siue sint Prophetae, siue Apostoli, Episcopi, Patres seu Concilia.

G

In

DE ORIGINE ET AVTÖ.

In prima Synodo, in qua ipsi Apostoli præse-
derunt magna disceptatio fuit, utrum gentibus
conuersis ad Christum, necessaria esset ad iustiti-
am circumcisio & legis observatio, & maxima
pars, quæ ibi erat, contendebat circūcisionem &
legis observationem imponendam gentibus. Hunc
errorem maximæ multitudinis, taxat Petrus, &
huius unius grauissima oratione commouentur
Apostoli, & totus cœtus Concilij, ut contrarium
statuatur, quam antea multitudo contendebat.

Et in hac Synodo dicuntur Sententie,
non ex multitudine suffragiorum, sed ex ueri-
tate scripturæ, neq; ad ullius hominis, sed ad
solijs uerbi Dei auctoritatem recurritur, qua-
runtur prophetiæ de gentibus saluandis, &
Petro ac Iacobo per editas prophetias admoni-
ti, statuunt decretum, iuxta uerbum Dei per
Amos Prophetam cap. 9. patefactum, qui cum
alijs Prophetis multis annis ante, ostendit gen-
tes sine circumcisione & lege, sola fide & in-
uocatione nominis Dei saluandas esse, Sicuti so-
nant Prophetæ uerba, Post hæc reuertar & reæ-
dificabo tabernaculum David, quod decidit, &
diruta eius reædificabo, & erigam illud, ut re-
quirant cæteri hominum Dominum, & omnes
gentes super quas inuocatum est nomen meum,
dicit Dominus, faciens hæc.

Certum

Certum igitur est non ualere, uel Patrum, uel Conciliorum decreta ulla, nisi autoritate diuinae scripturae sint munita, à qua qui discedunt, quantacumq; autoritate præpolleant, errant & falluntur.

Verissimum enim dictum S. Augustini est, Maior est scripturae autoritas, quam omnis humani ingenij perspicacitas.

Et illud Cypriani, Adulterinum est, impium est, sacrilegum est, quodcumq; humano furore instituitur, ut diuina uioletur dispositio.

Et Chrysostomus in Homelia de profectu Euangelij ait, Concilium nihil habet statuere contra uerbum Domini, Est enim error quicquid contra sacram scripturam decernitur. Nam nugis hominum non attendendum est, sed doctrinae Spiritus sancti. Spiritus sancti uero doctrina est, ut S. Hieronymus in Epist. ad Gal. inquit, quæ Canonicis literis prodita est, contra quam si quid statuunt Concilia, nefas duco.

In Concilio Niceno summi & sanctissimi uiri fuerunt, pleriq; edendis miraculis celebres, & qui in confessione coelestis doctrinae sub Maximiano & alijs Tyrannis, tormenta & maximos cruciatus perpeffi erant, & tamen

DE ORIGINE ET AVTO.

in eo Concilio fundamentum & ueritatem doctrinae solus Paphnutius retinebat, cuius unius uoce ab errore tota Synodus reuocata est, ne necessitas abstinendi à coniugio, imponeretur Sacerdotibus & Ecclesiae ministris. Affirmauit enim, honorabiles esse nuptias & consuetudinem cum propria uxore, esse castitatem.

Non igitur attendendum est, quid, qui summos titulos in Ecclesia gerunt, aut quid maxima multitudinis pars sentiat, aut statuat, qui omnes errare possunt, sed quae sit sacrae scripturae certa & indubitata ueritas, quam si uel unus in frequenti Synodo retineat, illius sententiae, non multitudinis, aut praepollentium autoritate iudicio assentiendum est. Neque enim errat, qui fundamentum retinet. De quo praecleara dicta Gersonis & Panormitani iactantur, qui Concilij Constantiensis & Basiliensis interfuerunt, quorum Gerson inquit.

In sacris literis excellenter erudito, atque Catholicam autoritatem proferenti, plus credendum est, quam Concilio generali.

Et Panormitanus, Plus credendum est uel simplici Laico, sacram scripturam producenti, quam toti simul Concilio.

Quare autoritas Ecclesiae, Conciliorum & Patrum,

trum, non ex ordinaria suecessione, non ex titu-
lis, non ex Ministerio, non ex multitudinis iudi-
cio, aut pluralitate suffragiorum, sed ex solo Dei
uerbo pendet, contra quod si quid statuitur, to-
tum erroneum & impium est.

Ad dictum Augustini, Euangelio non crede-
rem, nisi me Ecclesie catholice moueret autori-
tas, breuiter respondendum est. Certum est Au-
gustinum uocare Ecclesiam catholicam, non eam,
quæ succeSSIONem ordinariam solum habet, & ti-
tulum Ecclesie, sine puritate doctrine iactat, sed
eam, quæ uoce uerbi Dei collecta, eius puritatem,
sicuti à filio Dei, Prophetis & Apostolis tradita
est, retinet.

Hec Ecclesia catholica, quia retinet funda-
mentum, & uocem pastoris sui audit, hanc habet
autoritatem, ut testari & possit, & debeat, quæ
uox uel ueri Pastoris, uel Lupi rapacis sit, iuxta
mandatum æterni Patris, Hic est Filius meus di-
lectus, Hunc audite, Et ipsius Christi, Cauete à
Pseudoprophetis, qui ueniunt ad uos in uestimen-
tis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.

Hanc autem autoritatem testimonij, ut dijudi-
care inter uocem pastoris sui Christi, & inter lu-
pi uocem possit, non à seipsa, sed à Deo habet, &
quidem ita, non ut maior sit Ecclesie, quam uerbi

DE ORIGINE ET AVTO.

Dei autoritas, seu ut Ecclesiæ aliquid in uerbo Dei mutare, aut ei aliquid addere, seu noua dogmata aut nouos articulos, seu cultus, à Deo non præceptos, instituere liceat, quos necesse sit seruare, etiamsi a uerbo Dei dissentiant, ut nunc contendunt aduersarij, sed eius autoritas tantum, ut testis testimonium ualeat.

Principaliter enim uerbo Dei, propter ipsum autorem Deum credimus, & propter edita miracula quæ testantur doctrinam Prophetarum & Apostolorum esse ipsius Dei uocem, sicut i. Thes. refert Paulus, Accepistis, inquit, a nobis uerbum auditus Dei, non ut uerbum hominum, sed (sicut est uere) uerbum Dei, Postea accedit & ipsius Ecclesiæ testimonium, quæ testatur libros propheticos & Apostolicos Dei uocem esse, Vbicunq; enim ambigua quæstio incidit, recurrendum nst (ut libro 3. cap. 4. Irenæus docet) ad testimonium Ecclesiæ ueteris, & ad scriptorum Prophetarum & Apostolicorum autoritatem. Sic enim ait Irenæus, Quid enim & si qua de aliqua modica quæstione disceptatio esset, nonne oporteret in antiquissimas recurrere Ecclesias, in quibus Apostoli conuersati sunt, & ab eis de præsentis quæstione sumere, quod certum & re liquidum est?

Exempli causa, Hoc tempore incidit disceptatio de Missa, Contendunt aduersarij, Missam à Christo ipso institutam, & ab Apostolis traditam Ecclesiæ

Ecclesijs, Hic recurrendum nobis est ad ipsa institutionis uerba, ex quibus genuinus sensus institutionis eruendus est.

Certum autem est sententiam institutionis Christi esse hanc, non ut ipsius Cæna sit inane & theatricum spectaculum, in quo unus filium Dei, Deo patri nomine Ecclesiæ pro gratiarum actione offerat, sed ideo hanc Cænam institutam, ut cum pia membra Christi ad laudem & gratiarum actionem conuenerint, inter eos corpus Domini ad comedendum & Calix sanguinis Domini ad bibendum distribuatur, & ut agantur Domino gratiæ, quod corpus suum pro nobis redimendis tradiderit, & sacrosanctum sanguinem suum, pro remissione & ablutione peccatorum nostrorum effuderit, non præcipitur Apostolis, ut filium Dei, Deo patri offerant, quod ipse pro genere humano redimendo in ara Crucis semel fecit, ut multorum peccata tolleret, Ebreo. 9.

Et mendacium est, quod theatricum spectaculum instituerit, Missam nempe, qua nobis beneficium Christi in ara Crucis semel oblatis applicetur, in quam sententiam hæc uerba Christi corrumpunt, cum ait, HOC FACITE IN MEI commemorationem. Vult enim commemorationem seu gratiarum actionem esse coniunctam usui seu Communioni sacramenti, non

DE ORIGINE ET AVTO.

instituit per illa uerba nouum Missæ, seu sacrificij cultum.

Præterea per spectaculum Missæ beneficium Christi mihi applicari non potest, sed uera applicatio consistit in usu & fit fide, sicuti Abacuc ait, Iustus fide sua uiuet, Remissio enim peccatorum non contingit ulli ex alterius opere, sed necesse est, ut eam quisq; fide propria accipiat. De quo copiosius in libello refutationis prophanationis cœnæ Dominicæ diximus.

Deinde etiam recurrendum est ad antiquissimas Ecclesias, ut Ireneus monet. Sunt autem antiquissimæ Ecclesiæ, quæ ab ipsis Apostolis sunt fundatæ. Apparet autem manifeste ex cap. 11, 1. ad Corinth. quæ fuerit obseruatio in Ecclesia Corinthiorum Cœnæ dominicæ, nempe talis quæ prorsus cum institutione Christi conueniebat.

Cum his concordant et sanctorum Patrum testimonia, qui non longe post Apostolorum tempora uixerunt, quæ deprauata & corrupta, aduersarij ad stabiliendam Cœnæ dominicæ prophanationem citant, ut sunt Irenei, Tertulliani, Cypriani, & aliorum quorundam.

DE DONO INTER- pretationis.

Postremo inter cætera dona, quæ ad Ministerium pertinent, est quoq; donum Interpretationis,

tionis, quod est lumen in piorum animis, amanti-
bus & assidue tractantibus uerbum Dei, diuinitus
per Spiritum sanctum accensum, ad recte & dex-
tre intelligendam doctrinam coelestem, & ad di-
scernendum Euangelium à Lege & à Philosophia
& humana sapientia, & ad patefaciendos & re-
futandos errores & opiniones, non consentientes
cum uerbo Deo.

Hoc uero donum non est alligatum certis lo-
cis aut personis, ut nunc quidam contendunt, a se-
de Romana, Pontificibus & Episcopis, quorum
ordinaria sit successio, interpretationem scriptu-
ræ petendam esse, sed est in eo coetu seu Ecclesia,
quæ fundamentum & puritatem uerbi Dei reti-
net, non apud eos, qui doctrinam corrumpunt,
qui idola & manifestos errores, pugnantes cum
uerbo Dei, pertinaciter defendunt, & quidem tan-
tum in renatis, qui sunt habitacula Spiritus san-
cti, non in hominibus prophanis, quos propter
manifesta scelera, a corpore Christi, ut putrida
membra, oportebat esse præcisos & excommuni-
catos.

Sæpe enim cum homines blasphemi, idolatræ,
& impij ordinariam successionem, et gubernacu-
la Ecclesiæ tenebant, diuinitus, qui extra ordina-
riam successionem erant, Prophetæ atq; alij exci-
tati sunt, qui Pontificum & Sacerdotum errores
et idolatrias taxarent, ut est cernere in Elia, Eli-

Vbi sit, &
apud quosdo-
num interpre-
tationis scri-
pturæ.

DE ORIGINE ET AVTO.

Iseo, Esaia & Amos prophetis, in quibus eo tempore donum interpretationis diuinitus accensum fuit, cum pontifices & sacerdotes essent hostes ueræ doctrinæ, & homines impij.

Tempore Christi donum interpretationis non erat in cœtu Annæ, Caiphæ Scribarum & Phariseorum, qui capita Ecclesiæ & soli Ecclesiæ & populus Dei esse uolebant, quorum Sadducei omnes Propheticos libros reiciebant, retentis solis Moysi libris, neq; resurrectionem mortuorum credebant, Sed in cœtu & Ecclesiæ Zachariæ, Elizabethæ, Mariæ, Baptistæ, Pastorū, Simeonis, Annæ, & Apostolorum ac cæterorum, penes quos puritas & lux doctrinæ cœlestis fulgebat.

Ita 1. Cor. 14. inquit Paulus, donum interpretationis non esse apud homines prophanos, sed in eo cœtu, qui a Spiritu sancto regitur & sanctificatur, Sic enim ait, Prophetæ duo aut tres loquantur, cæteri dijudicent, Porro si alij fuerit reuelatum assidenti, prior taceat. Dicit interpretationem esse reuelationem, factam à Spiritu sancto, quæ in profanis, cum sint organa diaboli, fieri non potest.

Quare ut maxime sint uiri, qui doctrina & politica sapientia præstant, tamen ab illis scripture interpretatio petenda non est, sed tantum à renatis, Animalis enim homo non percipit ea,

quæ

quæ sunt spiritus Dei, & spiritualia spiritualiter
dijudicantur, sicut 1. Cor. 2. scriptum est.

Præterea hoc donum apud eos esse non potest,
qui studia cœlestis doctrinæ negligunt, aut con-
temnunt, sed tantum apud eos, qui summa cura et
uigilantia in discendis & perscrutandis sacris
uersantur, iuxta Christi uocem Matth. 25. Omni
habenti dabitur, & abundabit, ei autem qui non
habet, & quod uidetur habere, auferetur ab eo.
Et Ose. 4. Quia tu scientiam repulisti, repellam
te, ne sacerdotio fungaris mihi, & oblita es legis
Dei tui, obliuiscar filiorum tuorum & ego.

Item Iohan. 8. Si uos manseritis in sermone
meo, uere discipuli mei eritis, & cognoscetis ue-
ritatem. Et ibidem cap. 14. Si quis diligit me, ser-
monem meum seruabit &c.

Quæ quoque ratio est, quod toties studium uer-
bi nobis commendatur & præcipitur, Videlicet,
Iohan. 5. Scrutamini scripturas. 1. Timo. 4. Atten-
de lectioni. Et Psal. 113. Beati immaculati in uia,
qui ambulant in lege Domini, Beati qui scrutan-
tur testimonia eius &c.

Quare non sunt audiendi, qui sine uera agni-
tione & timore Dei, sine pijs & ardentibus stu-
dijs cœlestis doctrinæ, propter locum aut titulos,
ius interpretationis sibi sumunt, Ac prorsus dia-
bolica superbia & præsumptio est, arrogare si-
bi potestatem interpretandæ scripturæ diuinæ,
cum

DE ORIGINE ET AVTO.

cum hoc solius Dei donum sit, qui ut solus eius est autor, ita & solus Interpres, qui lucem interpretationis in solis pijs & renatis & amantibus uerbum, per Spiritum sanctum accendit.

Non igitur constat scripturæ interpretatio ex humano iudicio, doctrina aut sapientia politica, sed primum ex certis, illustribus & inter se consentientibus testimonijs collatis, non ut Interpretes ex suo iudicio, aut humana doctrina seu sapientia, aliquam interpretationem pariant aut effingant, sed scripturæ interpretatio ex ipsa scriptura petenda est, conferenda inter sese sunt illustria Prophetarum et Apostolorum testimonia, ex quibus obscurioris loci sensus eruendus est, & simul orandus Deus est, ut per Spiritum sanctum ueram sententiam nobis patefaciat, & nos in omnem ueritatem ducat, sicuti sonat promissio, Cum uenerit ille Spiritus ueritatis, ducet uos in omnem ueritatem. Item, Paracletus, spiritus ueritatis manebit apud uos in æternum, & in uobis erit.

DE CATHOLICO consensu.

Quid sit catholicus consensus.

DEinde etiam catholicus consensus in interpretatione scripturæ considerandus est. Vocamus autem Catholicum consensum eam sententiam scripturæ, quæ ab Apostolis Ecclesijs tradita est primum, quam Ecclesiæ & ipso
rum

rum Ministri, Apostolorum discipuli & ordine alij, synceram & incorruptam, consentientē cum ipsis Prophetarum & Apostolorum scriptis retinuerunt.

Vt cum Iohannes scribit, In principio erat uerbum. Queritur, quæ sit genuina, propria, & certa horum uerborum interpretatio, & quid hoc loco Verbum significet? significet ne tantum inanimatum linguæ & oris sonum? ut apud Ouidium, Verba puellarum folijs leuiora caducis

Irritaq; , ut uisum est, uentus & unda ferunt. An uero substantiam, atq; adeo Filium Dei, personam distinctam a Patris persona? Hic non ex ratione aut iudicio humano asserenda est interpretatio, sed querenda est ex certis & illustribus scripturæ locis interpretatio, & uidendum cur Euangelista Filium Dei ab æterno ex substantia Patris genitum, appellet uerbum.

Vocatur autem ideo Filius uerbum, Quia si Cur filius dicitur nos cogitando gignimus imagines rerum, decatur uerbum quibus cogitamus, ita Pater intuens se, gignit imaginem sui, Ea imago quia cogitatione gignitur, uerbum appellatur. Sed nos cogitando non transfundimus substantias in eas imagines, quas cogitando genuimus, seu cum loquitur, non transfundimus substantias in illud uerbum, quod sonuimus, Pater autem transfundit suam essentiam in uerbum, Est ergo uerbum, quædam persona distincta a

DE ORIGINE ET AVTO.

Et a Patris persona, & tamen eadem est utriusque personae essentia.

Articulus enim de Trinitate uarie oppugnatus est, Quidam senserunt unam tantum personam esse, scilicet Patrem, Et nomen uerbi, non significare personam, sed cogitationem uel sententiam existentem in Patre, sicut in nobis non est distincta persona ab homine, sententia hominis, Et Christum uocarunt uerbum *ὁ λόγος* Quia perferret ad nos Patris sententiam.

Ariani cum uiderent uerbum clare significare personam quandam, docuerunt & ipsi Verbum esse Filium, sed tamen esse creaturam, nec esse coeternam Patri, quanquam ante alias creaturas conditus esset, & praearet alijs dignitate.

Aduersus has haereses & similes, scripturae testimonia colligenda, conferenda et consideranda sunt, ex quibus ostendendum est, Verbum non significare uocem creatam, aut sententiam a Patre procedentem seu prolatam, quae non sit persona a Patris persona distincta, sed personam ab aeterno ex essentia Patris genitam, & a Patre distinctam, sicuti hoc testimonium clare docet, Verbum caro factum est. Hic necesse est, Verbum intelligi de quadam persona, quae naturam humanam assumpsit. Si enim Verbum esset uox creata, non transisset uox creata in naturam humanam.

Item,

Item, si Verbum significaret sententiam non distinctam à Patre, Pater esset incarnatus, At Verbum caro factum est, Pater non est, factus caro. Est igitur distincta quædam persona Verbum, Quod autem Verbum hoc loco significet naturam diuinam coeternam Patri, testantur hæc uerba Iohannis, cum inquit, In principio erat uerbum, Si tunc erat, cum creaturæ inciperent, Et, si omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, Ergo ipsum neq; factum neq; creatum est. Respicit enim Iohannes ad illud Gen. 1. In principio creauit Deus coelum & terram, At tunc iam erat Verbum, Est igitur æternum, si fuit ante creaturas.

Item Psal. 33. Verbo Domini coeli facti sunt, & spiritu oris eius, omnis exercitus eorum. Hic tres distinctæ personæ enumerantur, Dominus, et Verbum domini, ac Spiritus oris eius, & Verbo tribuitur creatio rerum, Ergo Verbum est omnipotens. In Baptismo Christi apparent tres distinctæ personæ, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, & iubemur baptisari in nomine Patris, Filij, & Spiritus sancti, Ergo Verbum non significat uocem creatam, aut sententiam à Patre prolatam, neq; Spiritus sanctus significat motum seu agitationem Patris, sed sunt distinctæ personæ à Patre.

Ex his & plurimis alijs ueteris & noui Testamenti consentientibus testimonijs, sensus & interpretatio

DE ORIGINE ET AVTO.

interpretatio huius dicti, In principio erat uerbum, primum sumenda est, quæ a iudicio humanæ sapientie aut scientie prorsus aliena est. Demosthenes enim aut Cicero ignari scriptorū Prophetico rum & Apostolicorum, quanquam sunt uiri præstantes eruditione & sapientia, tamen hoc loco nullo modo Filium dei per uerbum intelligendum dicerent, sed longe aliam sententiam esse affirmarent.

Sed ad scripturæ testimonia conferendus quoque est consensus catholicus, Videndum quid in hoc loco ij, qui doctrinam cœlestem ab ipsis Apostolis acceperunt, & quid ordine uetustissimi doctores Ecclesiæ per uerbum intellexerint. Certum est autem Polycarpum, Ignatium & alios, qui ipsum Iohannem & cæteros Apostolos audiuerunt, Deinde Ireneum, Tertullianum, Cyprianum, & post hos Ambrosium, Hieronymum, Augustinum, & reliquos Doctores ordine, hoc loco per uerbum Filium dei intellexisse, quorum consensus & testimonium multum ualet ad confirmandas mentes piorum, Fides tamen nititur, uerbo

dei, tradito per Prophetas & Apostolos. Hæc breuiter de dono interpretationis, & tota hac materia hoc tempore sufficiant.

τέλος.

INDEX.

A		Amos	25
Abdias	25	Amos Prophetæ locus	42
Abel	21	Amram	23
Abraham Ecclesiæ ter-		Andreas Apostolus	30
tij millenarij Episco-		Anna prophetissa	28
pus	23	Anselmus episcop. Can-	
Achimelech	24	tuarien.	37
Adam primus Ecclesiæ		Antiochus Epiphanes.	27
Episcopus à filio Dei			
ordinatus	20	Antonius Monachus.	33
Adam qualia posteros			
docuerit 20. eius in		Apollinaris	34
regenda Ecclesia σὺν		Apostolica scripta uo-	
εργοι qui	20. 22	cem & mandatum es	
Adæ ætas 2 filij	22	se Dei, rationes ali-	
Addo	24	quot 22. inde testimo	
Aharon	23	nia scripturæ	17
Abias Prophetæ	24	Apostolica sedes quæ	25
Albertus Magnus	37	Apostolorum discipuli	30
Alcuinus	36	Apostolorum doctrina	
Alexander Episcopus	33	miraculis confirma-	
Alexandri Magni tem-		ta	15
pora	26	Apostolorum prima Sy-	
Ambrosius	34	nodus	44
Ammonius	23		
		H	
		Aposto-	

INDEX.

Apostolorum successio Bonaventura 37
& uita singulorum

33

C

Apostolorum uocatio. Cahat 23

19 Cainam 21

Archelaus Episcopus 32 Cainica Ecclesia 21

Arij mors 10 Cassiodorus 35

Arnobius 33 Catholicus consensus

Asaph 24 quis 47

Athanasius 33 Celestinus papa 35

Athniel 23 Calcedonense Concilio

Audentius 34 um 36

S. Augustinus 34 Cherimthi mors 10

eius dictum 39.42.43. Christus Ecclesie caput

Azarias 24 22

Christi natiuitas, bapti-

mus, mors, etc. 29

Ioan. Chrysostomus 34

Barach 24 eius dictum 42

Barnabe & Pauli dissi- Circumcisio sub Abra-

dium 30 hamo instituta 23

Bartholomeus Aposto- Clemens presb. 32

lus 30 Clemens ubi docuerit.

Basilius Magnus 34 31

Beda presbyter 36 Coene Dominice insti-

Bernhardus abbas 37 tutio 44

Berillus 33 Concilia an possint etc.

Boetius 35 rare 40

Conci

INDEX.

37	Conciliorum autoritas	Deus quomodo mundi
	unde statuenda 42	contemplatione agno
	Conciliorum decreta,	scendus 1
23	quatenus ualeant	Dei filius cur Verbum
21	45	dictus 47
21	Constantini Imp. bene	Dei inquirendi magnum
35	ficio parta Ecclesiæ	semper apud omnes
47	tranquillitas 33	gentes studium 8
35	Constantius Imp. 34	Dei patefactio per uer
Concili-	Constantinopolitanum	bum omnium maxime
36	Concilium 34	illustris 3
10	Cornelius Episcop. 33	Deo soli inuocationem
22	Crescens ubi docuerit	deberi 46
22	31	Deorum tam multorum
29	Cyprianus 33 eius di	cultus unde 39
34	ctum 96	Diaboli aduersus pios
42	Cyrillus 34	& Ecclesiam grassa
		tio 3
	D	Dibora prophetissa 24
		Didymus 34
	Damasus papa 34	Dies Christi qui 20
	Daniel 25	Dionysius episcop. Ale
	Danielis hebdomades.	xandrinus 33
	26	Diuorum cultus 45
	Dauid rex & Propheta	Doctrinæ ueræ negle
	& qui cum eo Pro	ctu idololatriam occu
	pheta & sacerdotes	pare Ecclesiam 44
	Ecclesiam rexerint	Dorotheæ cultus 39
	24	H 2
		Ecc

INDEX.

E	tus, Christus & Apo-	
	stoli	29
Ecclesia à condito mun-	Ecclesiæ mandatum, ut	
do per Satanam ad-	nullam nisi Dei sui uo-	
ficta	cem audiat	11
Ecclesia catholica quæ	Ecclesiæ primus Doctor	
Augustino	Filius Dei, cum Spiri-	
Ecclesia columna & sta	tu sancto	27
bilimentum ueritatis.	Ecclesiæ quoq; suum esse	
46	caput, ordinem, et glo-	
Ecclesia Dei uera quæ	riam	22. 23. 24. 25.
4	48. inde.	
Ecclesia primi mllena-	Ecclesiæ uera imago	
rij 94. secundi 22. ter	quæ	47
tij 22. quarti 25. quinti	Ecclesiam à Christo non	
& ultimi	deseri	25. 11
Ecclesiæ an maior quàm	Ecclesiam errare non	
Euangelij autoritas	posse, quomodo dictu	
46	45. inde	
Ecclesiæ autoritas unde	Ecclesiæ antiquissimæ	
statuenda	quæ	43
Ecclesiæ doctorum cata-	Ecclesiasticæ gubernat-	
logus 26. ordo pri-	tionis ad politicam di-	
mus, patres 21. secun-	scrimen	21
dus, Patriarchæ. 22. ter	Ecclesiastici libri	40
tius, Prophetæ 24. quar	tor	40
tus, duces & sacerdo-	Effrem diaconus	34
tes 26. quintus & sex-	Egesippus	31

Eleazar

INDEX.

& Apo-
 29
 latum, ut
 Dei sui uo-
 11
 us Doctor
 m Spiri-
 27
 suum esse
 em, et glo
 3. 2 4. 25.
 a imago
 47
 hristo non
 25. 15
 rare non
 modo dictū
 nde
 quissimæ
 43
 guberna-
 politicam di-
 21
 libri au-
 31
 onus 34
 31
 Eleazar

Eleazar.	23	Euagrius	34
Eleazarus	27	Euangelium quid	9
Elias quarti millenarij		Euangelij hostes quo-	
Episcopus Ecclesiæ		modo puniti	10
	25	Eucherius	35
Elie error	40	Eusebius Cæsariensis	
Elia in medio seculo-			33
rum uixisse	25	Emescenus	34
Eliseus	25	Eustathius Episcopus	
Elizabeth	28		33
Enos	21	Eutropius	34
Ephesinum concilium		Eutyches hæreticus	35
	35	Ezechiel	26
Ephud	23		
Epiphanius	34	F	
Episcopi Apostolorum			
successores	31	Flauianus	35
Episcoporum officium		Floriani cultus	39
	15	Fulgentius	35
Esaias 25. eius contem-			
poranei Prophetæ qui		G	
cod. eiusdem interitus			
	ibid.	Gad Propheta	24
Esra qui & Malachi.		Gelasius Papa	34
as	26	Gennadius	35
Estras	26	Georgij cultus	39
Esseorum origo	28	Ioan. Gerson 37. eius	
Ethan	24	egregium dictū	42
	H 3	Gide-	

INDEX.

Gideon	24	S. Hieronymus	34
Glossa ordinaria à quo		Hierosolyma	quando
primum scripta	36	capta à Pompeio	28
Gratianus	34	Hieu	24
Gregorius magnus	35.	Hilarius	35
et qui eius tempore		Hiobi error	40
errores Ecclesiam ue-		Hippolytus	33
xarint		eod. Homini nihil tam pro-	
Gregorius Nazianzenus		prium, quam erra-	
	34	re	41
Neocæsariens.	23	Hugo Cardinalis	37
Nisenus	81	presbyter	eod.
Guilelmus Ockam	37	Ioannes Hus	37
		et ministri	14

H

Habacuc	25	I	
Haeman	24	Iacob	21
Haggeus	26	Iacobus Episcopus	33
Haymo Episcopus	36	Iacobus iustus, frater	
Henoch 31. uiuus ad De-		Domini	30
um receptus	eod.	Iacobus Zebedei F.	30
Hester libri autor	26	Iaddo sacerdos	26
Hicremias 25. eius er-		Ianneus Hircanus	28
ror.	30	Iared	21
Hiericho urbis muri si-		Idololatrie unde	31
ne ui humana diruti,		Idolorum cultus per Em	
quomodo s eius alle-		angel. sublatis	9
goria	8	Iesus dux	26
		Iesus	

INDEX.

Iesus Syrach	27	Iudas Maccabæus	27
Ignatius	31	Iudith libri autor	26
Interpretationis donum		Iulius Africanus	33
45. quorum præci-		Iustin. philosophus	31
pue	46	Iuuenius presbyter	33
Ioachim	26		
Ioachim abbas	37	L	
Ioannes Apostolus	30		
Ioannes Cassianus	34	Lactantius Firmianus	33
Ioan. Kaiserspergius	37	Lamech	22
Ioannes monachus	34	Laurentij cultus	39
Ioannes Hircanus ma-		Lazarus resuscitatus,	
ior	28	Massilie doctor Euan	
Iohel	25	gelij	31
Ioakim, qui & Eli, pater		Leo papa	35
Marie	28	Leonides	32
Ionas 25. eius error.		Leui	23
Ionathas	28	Lucas Euangelista	31
Ioseph	23	Lucianus 33. presbyter	
Iosua	eod.		33
Iosue uocatio miracu-		Lucius Cyrenus	31
lis confirmata	3		
Irenæus	31	M	
Isaac 23 presbyter	35		
Isidorus	36	Mart. Lutherus	37
Iudæi captiui à Ptolomæo Philadelpho libe-		Maccabæi diuinitus ex-	
rati	27	citati	27
		Macedonij error	34
		H 4	Ma

INDEX.

Midianite à Gedeone	Methodius	37
uicti	8 Micheas	7
Mahometica secta	36 Milciades	32
Malachias 26. Esra ali-	ministerij uerbi digni-	
as	cod. tas et excellentia	14
Malalehel	21 Minutius Felix	37
Malhion presbyter	33 Miracula statuarum et	
Manes. Manichæi	33 idolorum per Euan-	
Marcus Euangelista	31 gelium abolita	9
ubi docuerit	71 Miraculis confirmatum	
Mardocheus	26 Dei uerbum	8
Mariæ uirginis genus.	De Missa quæstio quo-	
	28 modo disceptanda	44
Martinus Episcopus 3.	Missarum abusus	17
Turonensis 34. eius	Medestus	31
cultus	39 Monachatus origo	31
Matathias	27 Monachi omnium super	
Matha Mariæ uirginis	stitutionū autores	36
auus	28 Moses 30 eius uocatio	
Matthæus Apostolus	30 miraculis confirma-	
Matthias Apostolus	30 ta	23
Mathusalem	21 Musanus	31
Maximus Episcopus		
	34	
Melchisedecus idem cū		
Sem	22 Nahum	2
Melitus	33 Nathan Propheta	14
Melito Asianus	31 eius error.	40

Natha

INDEX.

33	Natbanael ubi docue.	Panormitani egregium	
7	rit	31 dictum	42
32	Nehemias	26 Pantenus	32
ubi digni.	Nestorij error	35 Paphnutius 33	solus in
lencia 14	Niceas	35 Concilio Niceno ueri	
33	Nicenum Concilium	33 tatis assertor	43
uarum &	Nicolaus Lyra	37 Paschasius	35
per Euana	D. Nicolai cultus	39 Patres an possint erra-	
olita 9	Noha, secundi millena-	re	39
firmatum	rij Ecclesie Episco-	Patres, primus Eccle-	
n 8	pus	22 sic ordo	20
stio quo-	O	Patrum autoritas unde	
ptanda 44		statuenda	42
sus 17	Obed	25 Patrum decreta quate-	
31	Olda	25 nus ualeant	43
origo 36	Olympij Ariani mors.	Patriarche, secundus	
nium super		10 Ecclesie ordo	22
ores 36	Onie duo	27 Patriarcharum guber-	
us uocatio	Oraculorum gentilium	bernatio quot annis du-	
confirma-	euetus cuiusmodi.	6 rarit	24
23	Origenes 32	eius disci-	Paulinus presbyt.
31	puli	33 Paulus Apostolus	29
	Orosius	35 Paulus cuiusmodi initio	
	Oseas	25 in Epistolis uti soli-	
	Otilie cultus	39 tus, & cur	3
25		Paulus monachus	36
pheta 24	P	Paulus Neocesarien-	
40	Pamphilus prebyt.	33 sis	34
Natha		H S	Paul

INDEX.

Paulinus presbyter	35	Prophetae tertius docto	
Pauli & Petri dissidium	rum	Ecclesiae ordo	24
40. item Barnabae eod.		Prophetarum doctri-	
Pauli locus	38	na miraculis confir-	
Petrus Apostolus	29	mata	14
Petrus Comestor	37	Prophetarum etiam er-	
Petrus Lombardus	37	rores interdum repe-	
Petrus Rauennates	35	riri, & quales	40
Petri & Pauli dissidi-		Prophetarum uocatio	
um	40		8
Phariseorum origo	28	Prophetica scripta, Dei	
Phileas	33	uocem & mandatum	
Philippus Cretensis epi-		esse, rationes aliquot.	
scopus	31	4. inde testimonia	
Philippus presbyter	35	scripturae	11
Photinus	32	Prosper	3
Pierius presbyt.	33	Proterius episcopus	31
Politici imperij caput,		Prudentius	31
ordo, & gloria cuius		Ptolemæi in liberandis	
modi.	15	ludæis magnificen-	
Polycarpus	31	tia	27
Polycrates	32	R	
Pompeio capta Hiero-		Rabanus abbas	36
solyma	28	Ratisbona	31
Pontius diaconus	33	Reges pleriq; athei	21
Posidonius	35	Regum liber primus &	
Primasius	35	secundus quo tempore	
Principes pleriq; athei		scripti	24
28		Religio	

INDEX.

ius docto
ordo 24
doctri-
s confir-
14
etiam er-
dum repe-
les 40
uocatio
8
ripta, Dei
mandatum
es aliquot.
timonia
14
35
scopus 35
34
liberandis
gnificen-
27
is 36
31
athei 23
primus &
uo tempore
24
Religio

Religionis controuer-	Sanctorum inuocatio	36
sia, quomodo compo-	Sathanae in Euangelij do-	
nenda	43	ctrinam et ueram reli-
Religionis nostrae &	gionem odium	9
aliorum omnium di-	Satanae uaticinia cuius-	
scrimen	4	modi
Rhetitius Episcopus	33	Ioannes Scotus
Richar. monachus	37	Scripturae S. interpreta
Rochi cultus	39	tio cuiusmodi esse de-
Ruffinus	34	beat
		Sebastiani cultus
S		Sedulius
		Scm
Sacerdotum coniugium	Semaeias	24
in Synodo Nicena ap-	Septuaginta duo inter-	
probatum	42	pretes Bibliorum
Sadduceorum origo	23	Serapion
Sadoch	24	Serpens calcaneum mor
Salomon, & qui libri	det, quid	10
ab eo conscripti	24	Serpentis caput conteri
Saluianus	35	a semine quid.
Samuel, rex Ecclesiae	Seth	21
Dei	24	Seuerianus
Sanctorum errores in-	Seuerus Sulpitius	34
terdum cuiusmodi	40	Sidonius
Sanctorum errata cur	Sigisbertus monachus	
in scriptura proposi-	37	
ta	41	Simcon
		Simeon

INDEX.

Simeon Cananæus, cognom. Iudas	30	Theodoretus	34
Simon Cleophæ Filius	30	Theodorus Episcopus.	34
Simon Iustus	27	34. monachus	34
Simon Matathie Filius	28	Theodotion Episcopus	31
Simon sacerdos	30	Theophilus	31
Simplicianus	35	Thomas apostolus	30
Socrates Episcopus	35	Thomas de Aquino	37
Sophonias	25	Timotheus	31
Sophronius	34	Titus	31
Sozomenus	35	Trinitatis assertio	4
Spiridion	33	De Trinit. articulus	44
Spiritus sancti doctrina		riè oppugnatus	47
quæ	40	Triphylus	34
Spiritum sanctum non		Trophimus ubi docuit	
dari nisi credentibus		rit	
uerbo Dei	13	Tryphon	
Strabus	36		
Superstitionum origo		V	
monachatus	38	Vaticinia Ecclesiæ quid	
In Synodis quomodo iudicandum	41	ab Ethnicorum oculis differant	6
		Verbum cur dictus Filius Dei	43
		Verbum Dei miraculi confirmatum	
Ioan. Taulerus	37	Verbi Dei autoritas	
Tertullianus	32	eius custodes & promulgatores	
Thalmud Iudeorum autor.	27		

INDEX.

Verbi Dei osores quo-	Victorinus Afer	33
modo puniti 10	Vincentius	35
Verbi ministerium in pa	Vuesselus	37
radiso institutū 1. 5 3.	cum Vxore propria con	
et perpetuo conser-	suetudinem, esse casti-	
uari 15	tatem.	42
Verbi ministerium quan	Z	
te dignitatis et ex-	Zacharias	26
cellentiae 14	Zorobabel.	26

FINIS.

34
Episcopus.
34
Episcopus
32
31
30
Aquino 37
31
31
Tertio 4
articulus 44
atus 47
34
ubi docue
31
33
V
clesiæ quid
orum ora
ant 6
dictus fili.
42
i miraculi
um
utoritas 14
des et pro
s
Verbi

17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

